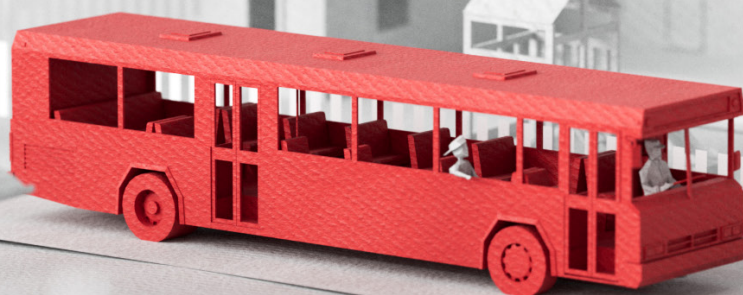

ALLMÄNNA
ARVSFONDEN

MENTORSKAPS- HANDBOKEN

**FÖR DIG SOM ARBETAR SOM STÖDPERSON FÖR BARN
ELLER UNGA SOM UTTRYCKER EXTREMA ÅSIKTER**

En del av

NAVIGERA HAT

En verktygslåda till kommuner för att
bemöta, agera och stötta
barns rätt att växa upp utan hat

Rädda Barnen

INNEHÅLL

INTRODUKTION 4

Barnsäkerhet i fokus..... 6

Vem är stödperson? 8

Det börjar med dig – självomsorg för ett hållbart stöd..... 9

Undvik ensamarbete – arbeta tillsammans för trygghet11

DEL 1: KUNSKAP OM VÅLDSBEJAKANDE EXTREMISM.....12

1: Vad är extremism och våldsbejakande extremism?12

2: Våldsbejakande extremism i relation till barn och unga.....18

3. Radikaliseringsprocessen för barn och unga26

DEL 2: BEHOV HOS BARN OCH UNGA SOM UTTRYCKER SYMPATI FÖR VÅLDSBEJAKANDE EXTREMISM 32

1: Trygga vuxna som skyddsfaktor33

2: Våga ta samtalet36

3: Samverkan och sekretess44

DEL 3: REKOMMENDATIONER OM KOMPETENSER OCH UTBILDNING 52

1: Traumamedveten omsorg (TMO)53

2: Motiverande samtal (Motivational Interviewing)55

3: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF)58

4: Öva på bemötandet: Samtalsträningsverktyg.....64

SAMMANFATTNING OCH VÄGEN FRAMÅT 66

Referenser68

Ordlista70

BARNSKYDD & BARNSÄKERHET – GRUNDLÄGGANDE RIKTLINJER72

Rädda Barnen 2025

Författare: Aylin Changoleh Berg,
Fazeela Selberg Zaib, Linnea Säll,
Lisa Espinosa och Maria Jarälv

Språkgranskning: Emma Westman

Formgivning och layout:
Länge Leve Kommunikation AB

Illustrationer: Depiction/Oskar
Vallinder

Finansierad av
Allmänna Arvsfonden

INTRODUKTION

Denna handbok är en del av Navigera hat, ett projekt med syftet att främja barn och ungas rätt att växa upp utan hat. Navigera hat skapar trygga förutsättningar för att skydda barn från konsekvenserna av radikaliserings och våldsbejakande extremism, genom samverkan mellan kommun, skola, socialtjänst och civilsamhälle.

Handboken riktar sig till vuxna som i sitt arbete fungerar som stödperson för barn (beroende på mognad, från 12 till 17 år) och unga (18 till 25 år) som uttrycker hat, extremism, våldsfascination eller sympati för en våldsbejakande rörelse.

Den här handboken erbjuder vägledning och kunskap till personer inom till exempel socialtjänst, civilsamhälle eller skola som vill utveckla sitt mentorskap för barn som uttrycker hat. Detta i syfte att säkerställa rätt stöd och skydd för dessa barn utifrån barns rättigheter, säkerhet och behov av en trygg och stabil vuxenvärld som ser och inkluderar dem i arbetet.

Vi på Rädda Barnen vet att anhöriga till barn och unga som uttrycker sig extremt, provocerande eller hotfullt ofta upplever svårigheter att nå fram till barnet. Dessa barn och unga är särskilt utsatta och sårbara och därför är det viktigt att de får möjlighet att bygga en förtroendefull relation med en vuxen - en stödperson - i till exempel skolan, på socialtjänsten eller i civilsamhället. Stödpersonens roll blir då att säkerställa barnets intressen, vara en länk mellan barnet och olika samtalspartner och insatser samt, viktigast av allt, upprätthålla motivationen hos barnet att ta emot stödinsatser.

Vilka grundläggande kunskaper behöver man ha för att arbeta med barn och unga som uttrycker hat, extremism eller sympati för en våldsbejakande rörelse?

Vi ser ett behov av tydliga kvalitetssäkrade riktlinjer som hjälper stödpersoner att säkerställa trygghet och främja utvecklingen hos dessa barn och unga. I den här handboken har vi samlat kunskap och rekommendationer utifrån ett barnrättsperspektiv.

Handboken utgår ifrån forskning och kunskap inhämtad från bl.a. Institutet för Framtidsstudier och Center mot våldsbejakande extremism (CVE), samt Rädda Barnens intervjuarbete med unga vuxna som radikaliserades som barn. Handboken strävar efter att lyfta fram individernas egna erfarenheter, vilka återges genom citat som ger röst åt deras perspektiv och upplevelser.

Handboken består av tre delar:

DEL 1

Erbjuder kunskap kring våldsbejakande extremism utifrån ett barnrättsperspektiv.

DEL 2

Identifierar behov hos barn och unga som uttrycker sympati för en våldsbejakande rörelse eller dess idéer.

DEL 3

Rekommenderar evidensbaserad kunskap och utbildningar för att säkerställa stöd för barn och unga som uttrycker sympati för våldsbejakande extremism.

BARNSÄKERHET I FOKUS

Rädda Barnen arbetar för att skydda och skapa en trygg miljö för alla barn och minska risken för ytterligare utsatthet från vuxenvärlden.

Barnsäkerhet handlar om att alla vuxna som arbetar med barn är medvetna om sina roller och ansvar samt aktivt bidrar till att skapa en trygg miljö som främjar barnets utveckling. Det innebär att stödpersonen har insikt om de ojämlika maktförhållanden mellan barn och vuxna och skyddar barnet från sina egna och andras medvetna eller omedvetna felsteg. Sådana felsteg kan vara exempelvis diskriminering, stigmatisering eller annat olämpligt beteende, såsom sexuella närmanden.

Barn som uttrycker sympati för hat, extremism eller våldsbejakande extremism, eller som är förövare, bör betraktas som offer för radikaliserings. Dessa barn är i behov av skydd och stöd av en trygg och öppen vuxenvärld.

Barnsäkerhet kräver flera förebyggande åtgärder. Först, för att stärka barnsäkerheten behövs lämplig utbildning utifrån uppdragets krav. En annan viktig trygghetsåtgärd är att regelbundet begära utdrag ur belastningsregistret för att säkerställa att personer som inte är lämpliga inte får viktiga roller i barns liv.

I denna handbok vill vi betona vikten av att ha barnsäkerhet i fokus i alla aspekter av det stödjande arbetet. Genom hela handboken hittar du röda rutor som innehåller reflektionsfrågor och exempel för att ge dig verktyg att arbeta med barnsäkerhet utifrån din yrkesroll och arbetsuppgifter. Vi rekommenderar att du som stödperson noga följer riktlinjerna som gäller för din specifika tjänst och verksamhet utöver de rekommendationer vi anger i handboken.

BARNSKYDD & BARNSÄKERHET

Här kan du läsa en kortversion av våra grundläggande riktlinjer när du arbetar som stödperson. [Läs fullständiga riktlinjer här.](#)

Ensamarbete i relation till dig själv:

- Ha ett stödnätverk för att stå stadigt i ditt arbete.
- Ta emot feedback och sök regelbunden handledning.
- Säkerställ att ditt arbete präglas av god praxis och trygghet.

Ensamarbete i relation till barnet eller ungdomen:

- Enligt Rädda Barnens riktlinjer får anställda aldrig arbeta ensamma med barn (0-17 år), förutom psykologer, socionomer och samtalsstödjare.
- Tänk på barnets integritet och var tydlig med vad som sker och varför.
- Ge barnet kontaktuppgifter till en person att vända sig till om det känner sig otryggt.

Kontinuitet och tydlighet i stödet:

- Säkerställ att du har förutsättningar att erbjuda det stöd barnet behöver.
- Kommunicera tydligt vad barnet kan förvänta sig av dig.

Länken mellan barnet och andra aktörer:

- Arbeta tillsammans med andra yrkesverksamma och barnets nätverk för samordnat stöd.
- Se till att barnets röst blir hörd och ha en helhetssyn på barnets situation.

Reflektera över din roll utifrån ett maktperspektiv:

- Lämna utrymme för barnet att uttrycka sin vilja och ändra sig om något inte känns bra.

Se barnet som en expert på sin situation men balansera kraven:

- Se barnet som en samtalspartner och balansera detta med behovet av stöd från vuxenvärlden.

Genomför riskbedömningar:

- Följ din arbetsgivares rutiner för riskbedömningar för att identifiera och minimera risker.
- Samarbeta med andra vid riskbedömningar för att underlätta förebyggande arbete.

VEM ÄR STÖDPERSON?

En stödperson är en vuxen som i sin yrkesroll har ett särskilt uppdrag att stödja barn och unga. Exempel på personer eller yrkesroller är bland annat kontaktpersoner från socialtjänsten, avhopparverksamhet, skolpersonal (tex. elevhälsa, mentor, elevvassistent), personer från civilsamhällesorganisationer eller rådgivare från myndigheter.

Avhoppare som stödperson

En stödperson kan också vara en avhoppare som har erfarenheter av att vara med i en våldsbejakande extremistisk organisation eller rörelse och som frivilligt har lämnat organisationen. En avhoppare kan arbeta som kontaktperson eller coach med bland annat barn och unga på privata eller offentliga organisationer, och är ofta inkallade av skola eller socialtjänst. Som stödperson har avhoppare direkt kunskap, dvs. en levd erfarenhet och förståelse av att vara radikaliserad och de sociala aspekterna av att interagera med en ideologisk rörelse. Det innebär ett stöd till barn och unga utifrån ens egna erfarenheter.

Stödorganisationer som organisationen EXIT Fryshuset som arbetar med att hjälpa individer ut från våldsbejakande extremism, involverar avhoppare inte minst under de första stegen mot ett utträde. Den första kontakten med individen som vill hoppa av är mycket viktig, och personen som möter individen som vill avhoppa måste anses vara trovärdig och legitim. Att ha direkt erfarenhet av att själv ha varit med i våldsbejakande extremistiska rörelser ger avhoppare inte minst en djup förståelse för gruppernas praxis, men de besitter också emotionella och kognitiva erfarenheter från dessa miljöer. Genom att själv ha lämnat och lyckats träda tillbaka i samhället kan en avhoppare fungera som en positiv förebild och inspirera barn och unga som önskar lämna.

Endast ett fåtal som lämnar kriminella nätverk eller ideologiska rörelser har viljan och förmågan att bli stödpersoner. Dessutom är önskan att hjälpa andra utifrån ens egna erfarenheter inte tillräckligt för att utveckla ett framgångsrikt mentorskap (Wilchen Christensen, 2015).

DET BÖRJAR MED DIG – SJÄLVOMSORG FÖR ETT HÅLLBART STÖD

Som stödperson är det avgörande att först gå igenom sin egen process och reflektera över de erfarenheter och utmaningar du har mött innan du stöttar andra. Detta oavsett om du har direkta erfarenheter av radikalisering eller inte. Det är viktigt att du som stödperson tar hand om dig själv och visar tålamod gentemot din egen utveckling och känslomässiga resa i ditt stödjande arbete med barn och unga. Ditt eget välmående och din förmåga att förstå dig själv är nycklar till att skapa meningsfulla och hållbara relationer med barn och unga som du möter.

Att arbeta med sig själv och få insikt om sina styrkor, svagheter, fördomar och känslomässiga bagage skapar en starkare grund för att vara en stödperson.

Dessa insikter kan exempelvis hjälpa dig som stödperson att undvika att överföra sina egna känslor på barnet och bibehålla ett neutralt och empatiskt förhållningssätt. Det kan hjälpa dig att bättre identifiera barnets unika behov utan att låta egna erfarenheter eller förväntningar påverka det stödjande arbetet.

BARNSKYDD & BARNSÄKERHET

Har du bearbetat din egen livshistoria, tankar och känslor kopplat till våldsbejakande extremism?

Att ha en djup förståelse för din egen historia och hur den påverkar dina tankar och reaktioner är avgörande för att kunna ge stöd på ett empatiskt och balanserat sätt.

Hitta gärna stöd i en kollega eller handledare som kan stötta dig i ditt arbete.

Att arbeta med barn och unga som uttrycker sympati för våldsbejakande extremism kan vara både emotionellt och mentalt utmanande.

Avhoppare som stödperson

Om du själv har lämnat en våldsbejakande rörelse och vill hjälpa andra att ta sig ur, är det särskilt viktigt att först ha bearbetat sin egen resa ur samma miljö. Genom att först arbeta igenom sina egna erfarenheter kan du som stödperson identifiera och hantera eventuella egna kvarvarande trauman, fördomar eller konflikter, vilket i sin tur minimerar risken att dessa projiceras på de barn och unga man vill hjälpa. Dessutom stärks trovärdigheten och förmågan att skapa en autentisk, empatisk och stödjande relation med målgruppen. Denna grund gör det möjligt att erbjuda genuin vägledning och praktiska råd, samtidigt som man blir ett levande exempel på att förändring är möjligt.

Avhoppares arbete som stödperson för barn och unga ska göras kopplad till en myndighet eller en organisation med en kontrollfunktion för att säkerställa arbetet och rättssäkerheten.

Handledning och uppföljning av ditt stödarbete är avgörande för avhoppare att utveckla insikter och färdigheter för att kunna ge ett tryggt och långsiktigt stöd till barn och unga som uttrycker sympati för en våldsbejakande rörelse eller dess idéer.

Utöver den handledning och uppföljning som din verksamhet ska erbjuda, ger denna handbok kunskap, reflektioner och vägledning samt en möjlighet att reflektera över din roll, fördjupa din förståelse och stärka din förmåga att stötta barn och unga i ditt arbete. Denna grund gör det möjligt att erbjuda genuin vägledning och praktiska råd, samtidigt som man blir ett levande exempel på att förändring är möjligt.

UNDBIK ENSAMARBETE – ARBETA TILLSAMMANS FÖR TRYGGHET

Utöver handledning och uppföljning är det viktigt att stödpersoner inte arbetar ensamma i stödsituationer. Att ha en kollega, handledare eller annan professionell närvarande eller tillgänglig bidrar till ökad trygghet, kvalitet och säkerhet – både för barnet och för dig som stödperson.

När man är två eller fler i arbetet kan man tillsammans skapa en tryggare miljö och fånga upp varningssignaler. Att arbeta tillsammans gör det också lättare att upptäcka och hantera egna misstag eller omedvetna reaktioner. Kollegialt stöd och gemensam reflektion kan bidra till att du som stödperson utvecklas i din roll och ger ett mer medvetet och hållbart stöd.

DEL 1:

KUNSKAP OM VÅLDSBEJAKANDE
EXTREMISM1: VAD ÄR EXTREMISM OCH
VÅLDSBEJAKANDE EXTREMISM?

Vem som anses vara extrem är relativt, det vill säga ordets betydelse står i relation till vad som anses vara normalt. Hur vi ser på vad som är normalt påverkas i sin tur av det samhälle och den tid vi lever i. Våra egna värderingar och erfarenheter färgas av den tid vi lever i, men det gör även samhällets normer och majoritetsperspektivet. Detta kan vara viktigt att beakta när vi pratar om vad som är extremt.

Extremism används ibland för att beskriva personer och grupper som radikalt skiljer sig åt från vad som är rådande i samhället, till exempel uttrycker samhällsidéer som anses hota demokratin. Det kan jämföras med begreppet våldsbejakande extremism (VBE) som beskriver grupper, rörelser, individer eller ideologier **som är villiga till eller uppmuntrar till våld för att skapa politisk förändring i samhället**. Dessa grupper eller personer är också emot demokrati och mänskliga rättigheter. Exempelvis gör vissa grupper skillnad på människor utifrån etnisk tillhörighet och sexuell läggning. Våldsbejakande extremism kan ta sig skilda uttryck. Det kan handla om att individen själv planerar att genomföra våldshandlingar men det kan också handla om att uppmuntra andra att ta till våld.

Extremism kommer till uttryck på ett mer komplext sätt idag. Gränsen mellan våldsbejakande och icke-våldsbejakande rörelser kan vara otydlig. Gråzonen är stor och det är svårt att som förälder eller annan viktig vuxen avgöra vem som kan komma att använda våld och vem som "bara tycker".

Om radikaliserings och radikaliseringsprocessen

Radikalisering är ett begrepp som används för att beskriva den process då en person eller grupp blir alltmer extrem i sina idéer, värderingar och beteenden. Ofta följer en övertygelse om att våld är både rätt och nödvändigt för att uppnå politiska eller ideologiska mål.

Det vi vet idag är att barn radikaliserar snabbare än vuxna, särskilt när det gäller ensamagerande våldsutövande barn. Radikalisering kan gå fort men kan också vara en process som pågår under flera år. Ofta är det en komplicerad och dynamisk process och därför är det svårt att finna någon enskild anledning till att någon radikaliserar. Det finns inte heller några säkra tecken som kan visa att någon håller på att radikaliserar. För dom fåtal barn och ungdomar som faktiskt radikaliserar handlar det ofta om en kombination av faktorer som ålder, umgänge, isolering, utanförskap och psykisk ohälsa. Dessa faktorer kan utnyttjas av personer som vill locka barn och ungdomar in i våldsbejakande miljöer.

Det är dock viktigt att skilja på radikaliserings som en ideologisk förändring och radikaliserings som leder till våldsbejakande handlingar. Inte alla som radikaliserar blir våldsamma.

När blir tankar och åsikter ett brott?

Yttrandefriheten skyddar individens rätt att ha och uttrycka åsikter, men när dessa övergår i hot, hets eller uppmaning till våld eller olagliga handlingar kan det bli ett brott. Några exempel på situationer där tankar eller åsikter kan betraktas som ett brott är till exempel om en person uttrycker åsikter som uppmanar till våld mot en individ eller grupp baserat på deras ras, religion, etnicitet eller annan skyddad egen-skap kan detta utgöra ett brott. I Sverige är det till exempel brottsligt att förneka Förintelsen, eftersom det kan klassas som hets mot folkgrupp.

Ett annat exempel är om en person sprider eller uttrycker stöd för terrorism, inklusive uppmuntran till eller glorifiering av terroristhandlingar, vilket är olagligt i många jurisdiktioner. Eller om tankar eller åsikter sprider hat eller fördomar mot en viss folkgrupp och uppmuntrar till diskriminering eller våld mot medlemmar av den gruppen kan det utgöra ett brott. Det kan också vara tankar eller åsikter som stöd-ger eller uppmanar till olagliga handlingar, till exempel stöld, mord eller andra brott, kan det också leda till rättsliga åtgärder.

Det är viktigt att förstå att yttrandefrihet ofta balanserar skyddet för individens åsiktsfrihet med skyddet för allmän ordning och säkerhet mot skyddet för andra grundläggande rättigheter.

Olika extremistiska miljöer

Center mot våldsbejakande extremism (CVE) beskriver tre huvudsakliga extremistiska miljöer:

Våldsbejakande högerextremism

I Sverige är den mest framträdande ideologin nationalsocialism (ofta kallad nazism). Nationalsocialismens grundtanke är att mänskligheten kan delas in i olika raser. Personer från Norden och delar av Europa anses tillhöra den så kallade "vita" eller "ariska" rasen, som ses som bättre än andra raser. Vita arier ska enligt nationalsoci-alismen inte beblanda sig med andra raser. Istället ska de härskas över dem. Därför kallas den här inriktningen inom den våldsbejakande högerextrema miljön även för vit makt-miljön. Demokrati är enligt nationalsocialister ett dåligt styrskick som inte räcker för att säkra den vita rasens överlevnad.

Våldsbejakande islamistisk extremism (religiöst profilerad extremism)

Våldsbejakande islamistisk extremism, eller det vi på Rädda Barnen benämner religiöst profilerad extremism, är ett samlingsbegrepp på grupper och aktörer som vill ersätta demokratin med ett styre som grundas på hårdföra och bokstav-liga uttolkningar av islam. I Sverige (liksom i andra länder) består den idag framför allt av individer och grupper som följer en ideologi som kallas för salafi-jihadism. Salafi-jihadism är en liten minoritet inom salafism.

Våldsbejakande vänsterextremism

Våldsbejakande vänsterextremister ser högerextremister, staten och kapitalismen som sina huvudfiender. Antifascism är en drivande tanke inom miljön och det tolkas väldigt brett. Det handlar inte enbart om att vara emot högerextrema grupper, utan också företag, politiker och myndigheter. De är emot det kapitalistiska systemet, som de menar upprätthåller förtryckande och fascistiska strukturer i samhället.

" Individualiserad extremism "

Utöver de tre huvudmiljöerna vi nämnt tidigare, brukar det även talas om "smör-gåsbordsextremism". Med det menas att extremism kommer till uttryck på mer komplexa sätt idag och att individen kan välja och vraka från ett brett sortiment av tankar, idéer och uttryck (särskilt på nätet) för att forma sin alldeles egna form av extremism som inte är rotad i någon särskild extremistisk ideologi.

Det man idag talar alltmer om är en våldsfascination där barn och unga konsumerar allt grövre våld på nätet vilket kan öppna upp dörren för våldsbejakande sammanhang och grupper där våldet är naturligt och uppmuntras.

Det handlar även om extremistiska idéer som olika grupper och ideologier, som i vanliga fall är varandras motståndare, ömsesidigt bejakar. Ett exempel på det är misogyni, där kvinnohat och mansdominans är återkommande värderingar som hyllas och i vissa fall även utövandet av våld mot kvinnor.

En ökad desinformation och spridning av konspirationsteorier med hjälp av tex. AI har anammats av våldsbejakande grupper. Detta har gjort det allt svårare för myndigheter att upptäcka och stötta barn som radikaliserar genom detta mer spretiga sätt, än den renodlade ideologiska tillhörigheten som tidigare var vanligare.

Ensamagerande våldsutövande barn

Det är i denna verklighet viktigt att prata om begreppet ensamagerande i relation till barn och unga tex. när det handlar om skolattacker men även andra våldsdåd. Säkerhetspolisen lyfter att ensamagerande våldsutövare (särskilt i skolattacker) även allt mer är unga och minderåriga och nästan alltid pojkar eller unga män. Det kan handla om att våldsbejakande rekryterare mer eller mindre enbart riktar in sig på pojkar just nu, och detta kan komma att förändras med tiden. Ensamagerande anses även utgöra det största attentatshotet mot Sverige. Oavsett vilken ålder de har när de utför sina våldsdåd, har de alla varit barn en gång i tiden och gått i skola. Genom att lära av gärningspersonernas uppväxt kan vi som viktiga vuxna – i skolan, hemmet och andra stödjande funktioner och myndigheter – bättre förstå vilka insatser som hade varit önskvärda under deras uppväxt.

Det kan vara diffust kring ideologisk motivation för de olika dåden som genomförs av ensamagerande, och man menar att det snarare handlar om en fascination för våld och att inspireras av andra "förebilder" från olika våldsbejakande miljöer. Barn och unga har tillgång till ett allt grövre våld ett klick bort eller via propagandaspridning på olika digitala plattformar barn vistas på i form av till exempel memes, videor och spel. Det kan handla om filmade grova attentat och annan våldsutövning mot till exempel barn och kvinnor.

Hur ska man veta vilka barn som riskerar att radikaliserar och bli ensamagerande våldsutövande barn? I Totalförsvarets forskningsinstituts rapport Ensamagerande våldsverkare (2021) som analyserat befintlig forskning i ämnet, lyfter de att gruppen ensamagerande är heterogen i de flesta avseenden och att man, enligt FBI, inte kan eller bör profilera dom. Dock fanns det ändå vissa spår man kunde följa som kan vara vägledande för någon med oro i skolvärlden:

- Någon form av **psykisk ohälsa** var vanligt förekommande, och för ensamagerande våldsutövande barn och unga i skolattacker var depression vanligare.
- En **social isolering** var vanlig, men kunde se olika ut, både utifrån att ha varit självvald eller påtvingad. I vissa fall handlar det om ett utanförskap som varit beständigt i olika delar av ens liv, och i andra fall handlar det om att lämna en fysisk vänskapskrets för en ny, ofta digital gemenskap av nya reella bekantskaper eller självupplevd gemenskap och tillhörighet på nätet.
- Dock visar det sig att kategorin skolskjutare inte varit lika socialt isolerade men snarare hade utsatts för **mobbing** under skoltiden eller på andra sätt lämnats av vänner.
- Flera av de ensamagerande gärningspersonerna man studerat har upplevt **stressfaktorer** såsom sociala svårigheter, problem med den mentala hälsan, ekonomiska problem eller relationsproblem. Det är även vanligt med en **problematis**k eller **traumatiserande** uppväxt.
- I flera fall upplever de själva att de utsatts för någon form av **kränkande eller orättvis behandling, eller att någon annan utsätts för det** och detta upptar en stor del av deras tankeverksamhet. Forskningen talar om att den ilska och hämndbegär som väcks både är oproportionerlig men ofta även missriktad, exempelvis vid skolskjutningar. En viktig aspekt att beakta är att man noterat att dessa individer har svårt att hantera motgångar i livet generellt.

2: VÅLDSBEJAKANDE EXTREMISM I RELATION TILL BARN OCH UNGA

Barnet är alltid ett offer för radikaliserings

Våldsbejakande extremism är ofta obehagligt och skrämmande att möta, även som yrkesverksam i skolan. Genom åren har Rädda Barnen noterat att vuxenvärlden inklusive skolan ofta bemöter de barn och unga som uttrycker sig särskilt extremt och provocerande eller hotfullt som om de vore mycket äldre än de är – dvs hårdare än de annars hade gjort. Av rädsla glömmar man bort att det är ett barn som sitter framför en och har rätt att bemötas som ett barn.

I denna verklighet, där ett barn agerat hotfullt eller våldsamt mot andra elever eller lärare, eller uttryckt sig kränkande på ett brottsligt sätt behöver två tankar finnas samtidigt:

- Barnet som utövare av dessa handlingar (och de åtgärder som eventuellt behöver tas i relation till det och till exempel andra barn och personal som eventuellt drabbats) och
- Samma barn som **offer för radikaliserings i behov av skydd och stöd av en trygg och öppen vuxenvärld.**

Där blir bemötande, maktförhållanden mellan elev och vuxen, samverkan med hemmet och andra myndigheter och aktörer, oerhört viktigt. Fokus ska vara barnets mående och utsatthet på grund av radikaliserings, inte vad barnet tyckt, sagt eller gjort. Dessa uttryck bör snarare betraktas som symptom på att något mer inte står rätt till i barnets liv.

Språket vi använder och hur vi definierar olika saker påverkar hur vi bemöter och tar oss an dem. Det är vanligt att använda vedertagna begrepp som ensamagerande gärningsmän, ensamagerande gärningspersoner eller ensamagerande våldsutövare när man pratar om barn. Alla dessa begrepp ger ett vuxet intryck och användandet av dem på barn kan påverka den företeelsen vi tidigare beskrivit kring ett vuxnare och hårdare bemötande av barn som utövat våld. Rädda Barnen föreslår därför att man till exempel säger ensamagerande våldsutövande barn. Barnet är alltid ett offer för radikaliserings.

Hur kommer barn och unga i kontakt med extremism?

Barn och unga kan komma i kontakt med hat och våldsbejakande extremism på olika sätt. En del barn och unga föds in i en sådan miljö med föräldrar eller anhöriga som är aktiva. Andra barn och unga kommer i kontakt med det senare via till exempel vänner i skolan eller på fritiden. Att bli kär i någon som är intresserad av eller aktiv i en våldsbejakande rörelse kan också göra att man lockas in i dessa tankegångar.

Extremism på nätet

Våldsbejakande miljöer flyttar alltmer in på nätet. Nätet är en plats där barn och unga mer eller mindre ofiltrerat kan ta del av extremistiskt material. Det kan handla om åsikter, värderingar och information kopplat till våldsbejakande extremism som uttrycks i onlinespelens chatt eller chattforum på sociala medier, hemsidor, i appar och på öppna eller slutna forum. Genom att finnas där barn och unga vistas digitalt får dessa rörelser och individer en ökad möjlighet att påverka och rekrytera barn och unga till våldsbejakande extremism.

Idag är det svårare än någonsin att som viktig vuxen vara närvarande på digitala platser där barn och unga skapar gemenskap och inhämtar idéer. Pandemiåren har gett spridandet av extrema budskap på nätet ett uppsving. En kombination av att barn och vuxna tillbringade mer tid på nätet och spridandet av desinformation och konspirationsteorier la grunden för den digitala verklighet barn möter idag. Där våldsbejakande aktörer inte bara finns tillgängliga på nätet utan aktivt söker upp barn och unga på deras plattformar och erbjuder en gemenskap som de ofta söker. Säpo lyfter i sin lägesbild 2024/2025 en verklighet där de möter barn som inte ens nått tonåren, och där det är en fascination för våldet i sig som lockar barn till olika ideologiskt drivna sammanhang där de riskerar att utöva grovt våld som till och med kan klassas som terrorbrott.

Spelkulturförbundet Sverok genomförde en undersökning med 700 barn och unga mellan 12-20 år. De berättar om en vardag där extremistiska budskap och hatprat florerar på olika sätt, till exempel har 64% av de tillfrågade mött vitmakt-budskap när de spelat. Enligt Sveroks rapport *Extremister i gamingvärlden – svenska barns upplevelser av antidemokratiska rörelser på spelplattformar* utnyttjar våldsbejakande extremister spelkulturen för att sprida hat och toxiska budskap om olika grupper genom humor och skämt. Sverok rapporterar att 11% av respondenterna vittnar om att ha blivit utsatta för radikaliseringsförsök när de spelat. Rapporten visar även på att det som sker i världen i stort, utspelar sig i barn och ungas gamingvärld genom hänvisning till olika pågående krig, konflikter eller andra stora händelser under spelandet.

Varför barn och unga möter mer extremism på nätet än utanför hänvisade en del respondenter till anonymitet. Barn och unga lyfter att det är lättare att uttrycka sig extremt när man är anonym men också att det inte finns några större konsekvenser av att göra så.

Viktiga vuxna behöver vara mer närvarande och insatta i barn och ungas digitala verklighet genom att konsultera och involvera barn och unga som de experter de faktiskt är. Rädda Barnens ambition är att barn och unga ska känna sig trygga med att vända sig till oss viktiga vuxna för stöd, oavsett vad det gäller. Det finns dock en del arbete kvar att göra för att skapa den verkligheten, eller som en respondent i Sveroks undersökning svarade:

”Vissa vuxna är inte bäst att prata med, de förstår liksom inte alltid vad man pratar om.”

Online grooming

Hur kan det gå till när barn och unga lockas in i hatiska och våldsbejakande miljöer på nätet? Grooming är ett verktyg som vanligtvis har använts av vuxna för att ta kontakt med barn och unga i ett sexuellt syfte. Grooming kan också användas för att dra in barn och unga i våldsbejakande extremism av vuxna eller jämnåriga. Kontakten kan till en början vara rolig och spännande. Den vuxna kan lägga ner mycket tid på att bygga en relation och skapa ett förtroende hos barnet eller ungdomen. Det förtroendet används sedan av den vuxne för att manipulera barnets eller ungdomens åsikter och värderingar och locka in hen i den våldsbejakande miljön.

Följande steg kan beskriva hur grooming kopplat till våldsbejakande extremism och radikaliserings kan se ut och vad den som vill grooma ett barn eller en unga gör:

- 1. Att söka efter och välja ut ett offer:** Personer som rekryterar barn och unga till radikala miljöer online letar ofta efter individer som upplever utanförskap, ensamhet eller frustration. Det kan vara barn eller unga som har en låg skolnärvaro eller låg motivation till skolan, som saknar trygga vuxna eller redan uttrycker misstro mot samhället.
- 2. Att få barn eller unga att känna sig betydelsefulla genom att ge uppmärksamhet och visa uppskattning:** Genom att bekräfta deras åsikter och ge dem en roll i gruppen kan barn och unga hitta en tillhörighet som de kanske saknade. Rekryterare kan till exempel framhäva barnets eller ungas ”unika förståelse” av orättvisor eller uppmuntra en känsla av att de är utvalda att kämpa för en viktig sak.
- 3. Isolera personen från anhöriga och andra vuxna:** Genom att skapa misstro mot familjen, skolan eller samhället försöker rekryterare bryta barnets band till trygga relationer. De kan hävda att föräldrarna är manipulerade av medierna eller att samhället aldrig kommer att förstå barnet som ”ser sanningen”.
- 4. Kontrollera personen genom att bland annat presentera regler som behöver följas:** Efter att barnet eller ungdomen byggt en relation till gruppen införs ofta strikta regler, exempelvis vad de får läsa, vilka de får umgås med eller vilka åsikter de måste ha. På nätforum kan det innebära att de måste dela viss propaganda eller uttrycka sig på ett specifikt sätt för att vara en del av gemenskapen.
- 5. Göra personen osäker.** Då blir barn eller unga lättare att utnyttja: Rekryterare kan använda psykologisk manipulation genom att skuldbelägga barnet eller ungdomen om det ifrågasätter gruppens värderingar eller vilja att använda våld. De kan använda uttryck som ”du är antingen med oss eller mot oss” för att förstärka osäkerheten och pressa barnet eller ungdomen att visa lojalitet.

Barn och unga kan utsättas för extremistiskt och hatiskt innehåll, och groomas in i våldsbejakande extremism på flera olika arenor på nätet. Det börjar ofta på etablerade sociala medier men flyttas till mer slutna plattformar med mindre insyn, eller som är skapad för just syftet att sprida våldsbejakande idéer.

Varför hamnar barn och unga i extremism?

Många olika saker kan bidra till att en person radikaliseras och involveras i våldsbejakande miljöer. Ett sätt att beskriva hur barn och unga påverkas av olika händelser och av miljön de växer upp i är att prata om så kallade risk- och skyddsfaktorer. Det kan handla om faktorer hos barnet eller ungdomen (individnivå) och hos familj och vänner (gruppnivå) såväl som mer övergripande faktorer i det omgivande samhället (samhällsnivå).

Förekomsten av olika riskfaktorer ökar sannolikheten för att barnet eller ungdomen ska råka illa ut eller hamna i destruktiva miljöer och skyddsfaktorer minskar sannolikheten för detsamma. Det finns dock inte någon profil som utmärker individer som radikaliseras från andra personer. En eller flera faktorer kan inte förklara utvecklingen mot radikalisering, utan en hel process där flera olika element, förutsättningar och omständigheter kopplas och förstärker varandra.

Forskning pratar mer om kumulativa riskfaktorer (Institutet för Framtidsstudier Forskningsrapport 2016/1 Stockholm 2016). Riskfaktorer kan fungera lite som magneter som drar till sig andra risker. Allt man kan säga är att dessa faktorer ofta återfinns hos dem som rapporteras vara i extremistiska miljöer.

”Riskfaktorer kan öka eller minska sannolikheten för att en given individ tar dessa steg men för att förstå deras eventuella betydelse bör de ses som möjliga led i en process.”

(Institutet för Framtidsstudier Forskningsrapport 2016, p.33).

BARNSKYDD & BARNSÄKERHET

Finns du där barn och unga befinner sig?

Att visa intresse och närvara i deras digitala verklighet möjliggör att tillsammans bygga en digital miljö där barn och unga känner sig hörda, respekterade och skyddade.

Riskfaktorer

CVE beskriver exempel på risk- och skyddsfaktorer utifrån individ-, grupp- och samhällsnivå (CVE, ”Metodstöd till yrkesverksamma”, 2024).

Exempel på **riskfaktorer** på *individuell nivå* som kan öka risken för våldsbejakande extremism:

- **Ålder och kön.** Unga män i tonåren eller i tjugoårsåldern är överrepresenterade i extremistiska miljöer, liksom inom annan kriminalitet.
- **Tidigare erfarenhet av våld, övergrepp och kriminalitet.** Barnet eller ungdomen har varit utsatt för våld eller själv utövat våld, fysiskt som psykiskt. Det finns en erfarenhet av kriminalitet eller uppvisat intresse för och fascination kring våld och vapen.
- **Psykisk ohälsa och psykiatriska diagnoser.** Ängest, depression, aggressivitet, identitetskris, bristande känsla av tillhörighet, att söka efter spänning och kickar, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och erfarenhet av trauma är exempel på sårbarheter som kan öka risken att barn och unga lockas in i våldsbejakande miljöer.
- **Att inte klara av skolan eller jobbet.** Känsla av utanförskap och misslyckande, vilket kan leda till att andra sammanhang som exempelvis våldsbejakande miljöer lockar.
- **En känsla av utanförskap, politiskt och socialt.** Det kan handla om ett utanförskap i relation till andra grupper, en upplevelse av att inte få komma till tals eller tystas.

Exempel på **riskfaktorer** på *grupp- och samhällsnivå* som kan öka risken för våldsbejakande extremism:

- **Dåliga familjereationer.** Våld, försummelse samt social och ekonomisk utsatthet under uppväxten kan bidra till att en individ lockas till våldsbejakande miljöer.
- **Familj, vänner och bekanta som är aktiva i våldsbejakande miljöer.** Sociala relationer är den absolut vanligaste vägen in i ett våldsbejakande sammanhang.
- **Att inte ha vänner och familj.** Saknar man nära relationer kan längtan efter en gemenskap bidra till att man hamnar i till exempel våldsbejakande sammanhang.

Exempel på **skyddsfaktorer** på *individuell nivå* som kan minska risken för våldsbejakande extremism:

- **Goda skolresultat och trygg skolmiljö.**
- **Kritiskt och komplext tänkande.** Svartvitt och konspiratoriskt tänkande är vanligt i våldsbejakande ideologier, där enkla svar ges på komplexa frågor. Att kunna tänka kritiskt och komplext kan därför fungera skyddande.

Exempel på **skyddsfaktorer** på *grupp- och samhällsnivå* som kan minska risken för extremism:

- **Trygga relationer inom familjen.**
- **Nära och stadiga relationer utanför familjen.**
- **Bra förebilder i närområdet.** Det kan handla om ungdomsledare, idrottstränare eller religiösa företrädare vilka inspirerar och bygger relationer. För barn och unga som växer upp i ett otryggt hem kan dessa individer fungera som ett viktigt stöd.

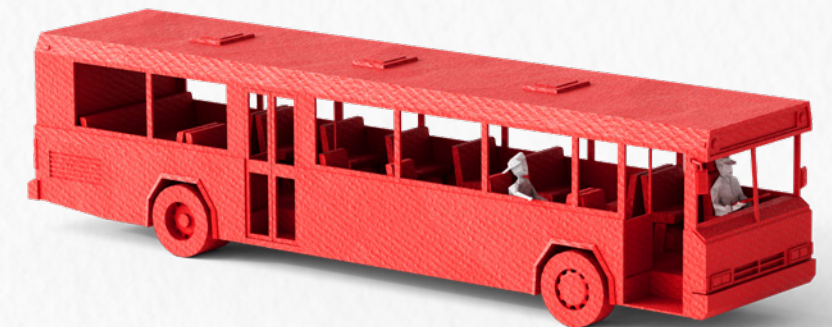
Vi människor är komplexa och ingen enskild risk- eller skyddsfaktor kan avgöra hur och på vilket sätt vi utvecklas. Däremot är goda, öppna och respektfulla relationer med familjemedlemmar eller andra nära vuxna en avgörande skyddsfaktor. Vuxna i ett barn och ungas närhet kan med andra ord göra stor skillnad. För barn och unga i utsatta situationer är det därför extra viktigt att vuxna i deras närhet gör vad de kan för att bidra med och stärka skyddsfaktorer.

Undersök barn och ungas risk- och skyddsfaktorer

Som stödperson kan du kartlägga barnet eller ungdomens situation/verklighet utifrån följande områden:

- **Hemmiljön:** Hur ser familjenätverket ut? Vem/vilka är radikaliserade i hemmet? Bor barnet växelvis med en förälder som är radikaliserad och en som motsätter sig? Hur ser barnets levnadsvillkor ut? Är vårdnadshavare/föräldrar resursstarka?
- **Meningsfull fritid:** Har barnet tillgång till trygga och stimulerande fritidsaktiviteter? Finns det bra förebilder i barnets fritid (t.ex. ledare, tränare, mentorer)? Finns det risk att barnets fritid begränsas av extremistiska idéer i hemmet?
- **Sociala relationer och interaktioner:** Hur ser det sociala samspelet ut i skolan? Hur fungerar samspelet mellan barnet och vuxna i skolan? Finns tecken på isolering, utsatthet eller mobbning? Finns det tecken på att barnet undviker vissa relationer på grund av idéer från hemmiljön (t.ex. kön, religion, etnicitet)? Påverkas barnets sociala liv av eventuella restriktioner i hemmet?
- **Sårbarheter och förutsättningar:** Är barnet hemmakämpande (även kallad hemmasittare)? Finns det potentiella outredda neuropsykiatriska sårbarheter? Det förekommer att föräldrar som är radikaliserade kan undvika kontakt med vården, vilket kan leda till att barnet inte får möjlighet att utredas för misstänkta svårigheter – och därmed går miste om det stöd de behöver och har rätt till. I sådana situationer hamnar ett större ansvar på skolan att uppmärksamma och lyfta fram barnets behov, utifrån hur de visar sig under skolgången.

3: RADIKALISERINGSPROCESSEN FÖR BARN OCH UNGA

Barn i alla åldrar kan komma i kontakt med material på internet som uttrycker hat eller uppmuntrar till våld. Barn i olika åldrar har olika förutsättningar att förstå och tänka kring sådant de ser eller hör. Med stigande ålder blir förmågan till kritiskt tänkande och reflektion större. Det gör att det kan vara enklare för en trettonåring än en sjuåring att förstå vad extremistiska bilder eller budskap handlar om. Barn i alla åldrar kan snubbla på videoklipp som sprids via sociala medier, via rekommenderade algoritmer på YouTube eller genom memes och spel som innehåller subtila inslag av stereotyper, hatretorik eller rasistiska budskap. I vissa fall används barnvänlig grafik och humor för att göra innehållet mer lockande och lättsmält, vilket gör det svårare för vuxna att upptäcka budskapet bakom.

Barnets psykologiska utveckling och behov

Forskning om radikaliseringsprocessen beskriver så kallade push- och pullfaktorer, det vill säga faktorer som driver bort individer från ett sammanhang (push-faktorer) och lockar dem in i ett annat (pull-faktorer).

Faktorer som puttar ut människor från ett sammanhang kan vara en upplevelse av utanförskap, rasism, diskriminering, känsla av att bli kränkt och traumatiska upplevelser. Faktorer som drar in människor i våldsbejakande miljöer kan vara längtan efter att bli respekterade, få erkännande och bekräftelse eller att känna tillhörighet och gemenskap.

Tonåren är ofta en period som präglas av ökand självständighet där vänner utanför familjen blir allt viktigare. Samtidigt som hjärnan mognar och förmågan till kritiskt tänkande ökar, är det ofta en turbulent tid känslomässigt. En del tonåringar har ännu inte fullt ut utvecklat förmågan att tänka på risker och konsekvenser, vilket kan leda till att riskfyllda beteenden känns spännande och lustfyllda.

Sociala faktorer i radikaliseringsprocessen

Strukturella faktorer som marginalisering, utanförskap, diskriminering, rasism och ojämlikhet är ofta grundläggande i radikaliseringsprocessen, särskilt i mindre kommuner där strukturella brister kan förstärka känslor av hopplöshet och orättvisa. I mindre kommuner kan avsaknaden av sociala mötesplatser, begränsade utbildnings- och arbetsmöjligheter samt brist på mångfald göra det lättare för extremistiska idéer att få fäste.

”När ingen lyssnar, känns det som att man inte har något annat val än att söka sig till det som verkar ge svar.”

(Intervjuperson – ung vuxen, 2024)

- **Marginalisering och utanförskap:** Något som är vanligt bland barn och unga som hamnar i våldsbejakande rörelser är att de har upplevt någon form av utanförskap. Det kan handla om en känsla av att inte passa in bland vänner, i skolan eller i samhället i stort. För många kan längtan efter tillhörighet och att känna sig som en del av ett sammanhang vara stark. Längtan efter tillhörighet och att känna sig som en värdefull och viktig person kan öka sårbarheten för att bli utnyttjad av andra. Längtan efter tillhörighet är en grundläggande mänsklig drivkraft, men i frånvaro av trygga alternativ kan denna längtan utnyttjas av våldsbejakande grupper, särskilt i den ofta turbulenta och sökande tid som tonåren innebär. Våldsbejakande rörelser kan utnyttja dessa känslor av utanförskap och längtan efter tillhörighet. I radikaliseringsprocessen kan bilden av ett vi och ett dem förstärkas, vilket kan bidra till en känsla av gemenskap och identitet. Kraften i att få tillhöra ett vi kan vara stark. Barnet eller ungdomen kan gå från en känsla av utanförskap till att uppleva sig sedd, hörd och förstodd – och kan därigenom finna både gemenskap och en upplevd känsla av skydd inom gruppen.
- **Diskriminering och rasism:** Extremistiska grupper kan dra nytta av redan existerande diskriminering och rasism i samhället. Genom att förstärka negativa stereotyper och underblåsa hat mot specifika grupper, skapas en miljö där unga känner sig berättigade att uttrycka och agera på dessa känslor.
- **Ojämlikhet och socioekonomiska problem:** Social och ekonomisk ojämlikhet kan bidra till känslor av hopplöshet och frustration. Unga som upplever bristande framtidsutsikter på grund av arbetslöshet eller brist på utbildning kan bli mer mottagliga för extrema grupper som erbjuder en känsla av kontroll och makt över sin framtid.

Ideologin i radikaliseringsprocessen

I de flesta fall är det inte ideologi eller politisk övertygelse som ligger bakom att barn och unga dras in i våldsbejakande extremistiska miljöer. Det är snarare exponeringen för våldsbejakande retorik och propaganda som gradvis påverkar individens beteende och gör att hen börjar agera i linje med en viss övertygelse (Bjørge, 2009).

Denna gradvisa påverkan sker ofta genom personlig kontakt, sociala medier eller andra kanaler, och leder till att individen successivt anpassar sig till gruppens ideologiska narrativ – även om ideologin inte var den ursprungliga drivkraften. Det är först när individen har blivit en del av gruppen och genomgått en socialiseringsprocess som ideologin börjar spela en mer central roll. Då används den som ett verktyg för att befästa engagemanget och rättfärdiga extremistiska handlingar.

”Det var inte ideologin jag sökte, det var känslan av att höra till.”

(Intervjuperson – ung vuxen, 2024)

Ideologin bygger på behov, rädslor, begär och erfarenheter. Den kan tillfredsställa behov av trygghet, tillhörighet, frihet och självständighet, samt ge mening och syfte. Den används som ett verktyg för att rättfärdiga våldshandlingar och skapa en meningsfull berättelse om individens roll och uppdrag i gruppen.

I vissa fall träder barn och unga in i extremistiska grupper på grund av att någon nära dem som håller sig till dessa tankar och åsikter. Barn och unga kan dras in i extremistiska grupper genom vänner, familjemedlemmar eller andra nära relationer som redan är delaktiga i sådana miljöer. Den emotionella kopplingen till dessa individer kan ha en stark inverkan, vilket gör att barn och unga anammar ideologin för att bevara eller förstärka sina relationer.

Även om det är mindre vanligt, finns det fall där ideologin är den primära drivkraften bakom radikalisering. I dessa fall kan starka politiska eller religiösa övertygelser, ofta påverkade av karismatiska ledare eller propaganda, leda individer direkt in i extremistiska grupper. Detta sker särskilt i sammanhang där ideologisk indoktrinering är intensiv och riktad.

För att motverka radikalisering är det avgörande att förstå den sociala och psykologiska dynamiken, och fokusera på att bryta kedjan av exponering och påverkan.

Barn och unga som växer upp i miljöer med extremism

Vissa barn växer upp i VBE hemmiljöer och får därigenom ta del av en extremistisk världsbild på hemmaplan. Dessa barn befinner sig i en komplex utsatthet som påverkar deras psykologiska, sociala och emotionella utveckling. Europeiska initiativ som RAN (Radicalisation Awareness Network, RAN, 2019 & 2024) och PREPARE (Prepare project, 2023a & 2023b) har lyft fram hur radikaliserade hemmiljöer kan skapa social isolering, stigma och brist på stödande relationer.

Barnets världsbild formas ofta av ett svartvitt tänkande, konspirationsteorier och ett vi-och-dem-narrativ som kan hämma empati, självständigt tänkande och känslan av tillhörighet. Detta kan leda till lojalitetskonflikter mellan familjens värderingar och samhällets normer, samt en dubbel identitet som skapar skuld och förvirring.

”En konstant kamp mellan att försöka förstå världen och samtidigt vara lojal mot familjens värderingar.”

(Intervjuperson – ung vuxen, 2024)

Exponering för våld, könsbaserat förtryck och normalisering av destruktiva ideal ökar risken för psykisk ohälsa och svårigheter att utveckla en stabil identitet. Vårdnadshavares pressade livssituation, misstro mot samhällets institutioner och ideologiska övertygelser kan leda till omsorgsbrist och att barn inte får tillgång till grundläggande rättigheter.

Trots allt visar forskning att det finns en blind fläck hos yrkesverksamma när det gäller hur det är att växa upp i ett VBE hemmiljö kan påverka barn, i jämförelse med religiöst profilerad extremism (Rousseau et al., 2024). Att förbises deras utsatthet förstärker tystnad och passivitet i bemötandet från vuxenvärlden.

Rädda Barnen genomförde en kartläggning av situationen (2024 - 2025) för barn som växer upp i VBH hemmiljöer, i syfte att belysa dessa barns verklighet och vilka åtgärder som behövs utifrån ett barnskydds- och barnrättsperspektiv. Kartläggningen omfattades av intervjuer med unga vuxna som själva har vuxit upp i VBH hemmiljöer samt med vårdnadshavare. Kartläggningen framställde att insatserna kopplade till barn och unga som växer upp i VBE hemmiljöer ofta saknar ett tydligt barnrättsperspektiv där dessa barn bemöts med lyhördhet och insatser som utgår från deras individuella behov – precis som andra barn i utsatta situationer. Utifrån denna kartläggning har Rädda Barnen tagit fram rekommendationer för att skapa bättre förutsättningar för att skydda dessa barn från konsekvenserna av radikalisering i deras hemmiljö samt stärka socialtjänstens, skolans och andra aktörers förmåga att identifiera och bemöta deras unika behov. Rekommendationerna bygger på insikter från kartlägningsarbetet, aktuell forskning samt Rädda Barnens långa erfarenhet av att arbeta med detta område.

Som stödperson har du en unik möjlighet att vara en trygg vuxen i barnets liv. Läs gärna Rädda Barnens rapport *Rekommendationer kring barn som växer upp i våldsbejakande högerextrema hemmiljöer* [Barn som växer upp i högerextrema miljöer - Rädda Barnen](#).

Som vuxen i deras närhet har du som stödperson en särskilt viktig roll i livet för barn som växer upp i VBE hemmiljöer. Genom att vara en stabil, lyssnande och icke-dömande vuxen kan du hjälpa barnet att känna att det är okej att vara sig själv, att ställa frågor och att tänka fritt – även om det går emot det barnet lärt sig hemma. Din närvaro gör stor skillnad. Din förmåga att se barnet, bekräfta dess känslor och skapa en trygg miljö kan vara avgörande för barnets möjlighet att utvecklas i en positiv riktning. Ibland är det just i de små samtalen, i vardagliga situationer som barnet vågar öppna sig. Det du ser kan vara en viktig pusselbit i att ge barnet det skydd och stöd det behöver.

Vuxnas roll i att motverka inträden och möjliggöra utträden

Kunskapen om, hur och varför personer radikaliseras är fortfarande begränsad, eftersom det är svårt att bedriva forskning inom detta område. Det finns därför inte en viss metod eller modell för att motverka och förebygga extremism. Det som många forskare dock är överens om är betydelsen av vuxna och anhöriga. Det är personer runt barnet eller ungdomen som har störst möjlighet att märka tidiga tecken på att något inte står rätt till. Närstående är nyckelpersoner för att nå framgång i tidiga förebyggande insatser.

Det är vanligt att anhöriga känner sig maktlösa när ett barn uttrycker sympati för våldsbejakande extremism. Många känner också att de saknar verktyg för att hantera pågående radikalisering och vet inte till vem de ska vända sig för att få stöd. Liknande maktlöshet brukar anhöriga till barn och unga som brukar narkotika känna. Maktlösheten leder ibland till att närstående tar avstånd från barnet eller ungdomen eller till att attityder och åsikter tystas ner eller ignoreras. Rädda Barnen arbetar för att vuxna ska bli tryggare i sin förmåga att stärka skyddsfaktorer hos barn och ungdomar. Här hittar du material för anhängstöd kopplad till radikalisering och våldsbejakande extremism: [Anhörigstöd - Rädda Barnen](#).

Familjen och anhöriga utgör ett viktigt stöd när en ung person försöker bryta sig loss från en våldsbejakande miljö. Ofta framhålls längtan efter "ett normalt liv" som en viktig dragningskraft för att lämna. Konkret kan det handla om en längtan efter ett vanligt liv med studier och kompisar och i framtiden barn och jobb. I en sådan process kan det vara avgörande om anhöriga står kvar.

BARNSKYDD & BARNSÄKERHET

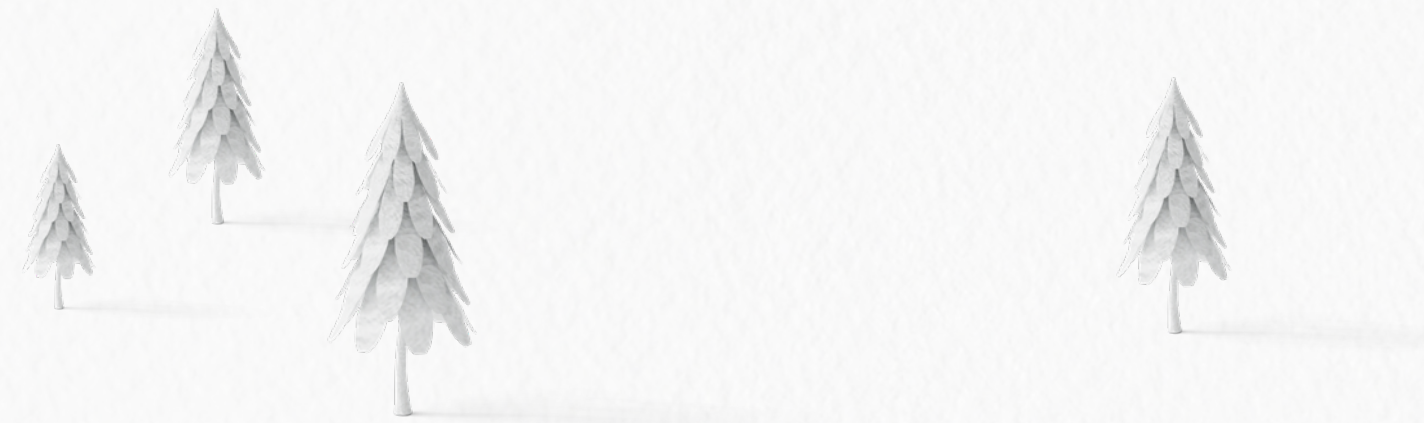
Hur reagerar du när ett barn eller en ungdom uttrycker sympati för våldsbejakande extremism?

Det är vanligt att vilja fördöma deras nya perspektiv. Försök istället att visa empatisk nyfikenhet, även om det känns svårt. Detta bidrar till att upprätthålla en relation där de känner sig accepterade, vilket kan vara avgörande för deras vilja att ta emot stöd och lämna ett negativt sammanhang.

DEL 2:

BEHOV HOS BARN OCH UNGA SOM UTTRYCKER SYMPATI FÖR VÅLDSBEJAKANDE EXTREMISM

Studier visar att de flesta som går med i våldsamma extremistgrupper lämnar dem inom ett eller två år (Institutet för Framtidsstudier, 2016). Att lämna dessa grupper beror både på personliga förändringar (som hur man tänker och ser på sig själv) och på yttre faktorer (som jobb och familj). Det diskuteras vilken av dessa anledningar som är viktigast, men man tror att viljan att lämna är nödvändig och att stöd från omgivning-
en hjälper. Familj och vänner är viktiga för att hantera vissa av de socioekonomiska problem och fördomar som tillhörighet till en extremistisk grupp kan medföra.

1: TRYGGA VUXNA SOM SKYDDSAKTOR

Familj, vänner, anhöriga och vuxna i skolan och på fritiden spelar en central roll i att uppmärksamma om något håller på att gå snett och för möjligheten att söka stöd och hjälp. Att ha tillgång till trygga och öppna relationer med vuxna är en skyddsfaktor. En avgörande aspekt i byggandet av sådana relationer mellan barn och vuxna är möjligheten att kunna ha öppna och förtroendebyggande samtal.

Att visa nyfikenhet

När barn och unga uttrycker sympati för våldsbejakande extremism och vuxna känner en oro för radikaliserings är det vanligt att starkt kritisera barnets eller ungdomens nya åsikter.

Risken är då att barnet eller ungdomen kan känna sig konfronterad, attackerad eller dumförklarad. Den första tiden i ett nyfunnet sammanhang, är det vanligt att bara se det underbara och att blunda för det som skaver eller inte känns bra. Att i samtal med barnet eller ungdomen enbart fokusera på det dåliga kan göra att barnet eller ungdomen inte lyssnar eller hör vad vi säger. Den vuxnes intention kan få motsatt effekt och barnet eller ungdomen blickar istället allt mer mot den nyvunna rörelsen och försvarar och förstärker sina åsikter. När barn och unga visar beteenden som kan vara skadliga eller riskfyllda är det viktigt att uttrycka oro och sätta tydliga men omtänksamma gränser. Man bör också försöka att visa empatisk nyfikenhet, även om det känns svårt. Att våga se och fråga om det positiva. Vad ger detta nya sammanhang? Hur får det hen att må? Hur känns det att vara med de här nya kompisarna?

Genom att ställa nyfikna frågor om upplevelser och känslor får vi möjligheten att hålla kvar en viktig relation där barnet känner sig accepterad, vilket kan vara avgörande för att kunna lämna ett negativt sammanhang. Genom att gå in i ett nyfiket samtal kan vi också få information om vad barnet eller ungdomen kanske saknat tidigare. Vi kan så att säga rekrytera barnet till vårt eget sammanhang. Med den informationen kan vi så småningom försöka hitta andra sätt att fylla dessa behov hos barnet eller ungdomen. Om barnet eller ungdomen har ett starkt intresse för exempelvis våld eller vapen kan det vara hjälpsamt att uppmuntra och introducera andra intressen som kan väcka engagemang. Ett tips är att fokusera på att lägga till och inte ta bort intressen.

”Vi önskar att någon hade sett oss när vi mådde som sämst. Att skolan eller socialtjänsten vågar stanna upp och fråga om det är något som inte står rätt till, även om vi kanske inte visar det tydligt. De små förändringarna i hur vi beter oss eller drar oss undan kan vara vårt sätt att ropa på hjälp.”

(Intervjuperson – ung vuxen, 2024)

För att stärka barnet eller ungdomen kan du arbeta med följande skyddsfaktorer:

1. Skapa tillsammans med familjen en hållbar skolgång där ni jobbar med små delmål i syfte att stärka hens känsla av att lyckas.
2. Tillsammans med familjen, försök skapa nya sociala sammanhang och uppmuntra kontakt med tidigare vänner.
3. Uppmuntra familjen att spegla barnet eller ungdomen och ge möjlighet att sätta ord på tankar, känslor och upplevelser. Vad drömde hen om? Detta kan bli en viktig motvikt till den våldsbejakande ideologin som anhöriga kan driva.
4. Uppmuntra intressen och hobbies som inte har med VBE att göra, till exempel träning och spela instrument. Arbeta med att lägga till saker i hens liv istället för att ta bort eller förbjuda umgänge med vissa personer.
5. Genom att arbeta med dessa skyddsfaktorer kan vuxna hjälpa barnet att bygga alternativa positiva relationer, stärka deras känsla av egenvärde och ge dem verktyg att hantera de behov som den våldsbejakande miljön tidigare uppfyllde.

Vad säger forskningen?

Det finns studier där forskare intervjuat föräldrar och anhöriga till barn och unga som varit eller är involverade i en våldsbejakande rörelse. Forskaren Elga Sikkens (2018 och 2019) skriver att det är relativt vanligt att föräldrar antingen tar en straffande föräldraroll när deras barn uppvisar ett problematiskt beteende eller att de skräms av barnet eller ungdomens beteende och därför släpper på all övervakning och kontroll. Det finns dock ytterligare ett förhållningssätt, den samtalande hållningen, som beskrivs nedan.

Hållning:	...ger den vuxne:	...ungdomen får:
Samtalande	stark kontroll	starkt stöd
Avvisande	stark kontroll	inget stöd
Ignorerande	ingen kontroll	inget stöd
Applåderande	ingen kontroll	starkt stöd

Den **samtalande hållningen** innebär att barnet eller ungdomen upplever starkt stöd samtidigt som den vuxna bibehåller kontrollen. Forskning visar att en samtalande hållning fungerar bäst. Tänk på den samtalande hållningen som att glänta på en dörr till ett rum som har varit stängt länge. När man öppnar dörren släpper man in nytt syre – andra perspektiv och tankar får komma in.

En samtalande hållning handlar om att:

- Lyssna och försöka förstå hur barnet eller ungdomen tänker.
- Vara öppen för att barnet eller ungdomen tänker annorlunda än en själv.
- Förklara hur man själv tänker utan att pressa barnet eller ungdomen att tänka likadant.
- Visa att man bryr sig och vill veta.

2: VÅGA TA SAMTALET

Inför samtalet

Vad behöver du som stödperson?

Fundera över vad just du behöver för att känna dig trygg, lugn och avslappnad när du ska hålla i samtalet med barnet eller ungdomen. Vi har listat en del saker som är till hjälp:

- **Stöd:** Ibland kan samtal med en ungdom i en radikaliserings kontext kännas särskilt svår för de vuxna som finns runt hen. Du kan konsultera någon som är väl insatt i våldsbejakande extremism innan du tar samtalet. Du kan vända dig till CVE:s stödtelefon för yrkesverksamma Operativt stöd | CVE eller Rädda Barnens material för anhöriga och vuxna kring barnet Växa upp utan hat – radikaliserings och extremism - Rädda Barnen.
- **Ditt känslotillstånd:** Försök att ta samtalet när du själv inte är i affekt, det vill säga när du inte är upprörd. Kanske har det precis hänt något eller barnet eller ungdomen i frågan har uttryckt sig provocerande i annat sammanhang. Då är det bättre att vänta tills båda är lugna. Samtalet ska vara öppet och nyfiskt, snarare än konfrontativt. Var även medveten om ditt kroppsspråk och dina ansiktsuttryck; har du armarna i kors, rynkar du pannan?
- **Tid:** Se till att du har avsatt tillräckligt med tid för att hålla i samtalet med ungdomen så att du inte är stressad under samtalet. Välj en tid där du inte behöver gå. Det kan innebära att du behöver stuva om i ditt schema. När du avsatt tillräckligt med tid och känner dig avslappnad är det mer troligt att barnet eller ungdomen känner att du prioriterar detta och att hen får utrymme. Ta samtalet när det passar hen.

BARNSKYDD & BARNSÄKERHET

Har du själv stöd från kollegor eller handledare som kan erbjuda vägledning, lyssna på dina utmaningar och ge dig perspektiv?

Att vara stödperson är inget ensamarbete – se till att du inte jobbar ensam, utan att du har någon du kan bolla med. Genom att ha ett starkt stödnätverk kan du bättre hantera de påfrestningar som arbetet innebär och säkerställa att du själv mår bra, vilket i sin tur gör dig till en mer uthållig stödperson.

Vad behöver barnet?

När vi ska samtala med ett barn eller en ung person om något som är allvarligt och svårt, är det avgörande att du som vuxen skapar en trygg, lyhörd och icke-dömande stämning som ger förutsättningar för ett bättre samtal, exempelvis:

- **Barnperspektivet och göra precis som vanligt:** Du är medveten om maktförhållanden, vuxen gentemot barn eller unga, och tar det i beaktande innan du samtalar med hen. Du påminner dig själv om att detta är en ungdom med en viss problematik (radikalisering och våldsbejakande extremism), men barnet eller ungdomen ÄR INTE sin problematik. Du använder dig av samma verktygslåda med barnet eller ungdomen som med vilken annan ungdom och problematik som finns.
- **Plats:** Det är viktigt att samtalet sker i en avslappnad miljö för barnet eller ungdomen. Det kanske betyder att ni sitter utomhus på någon plats där ni kan samtala ostört, att ni går på en promenad eller kanske det är i ett rum med fåtöljer eller annan inredning som skapar en mer informell känsla. Undvik "förhörskänslan" av två stolar vända mot varandra och ett bord emellan. Samtalet bör heller inte ske framför andra barn eller unga eller direkt när "något hänt".
- **Trivsel:** En lugn och trygg miljö kan underlätta samtalet. Ha gärna vatten framme, kanske en frukt och penna och papper för de barn eller unga som behöver pillra på något eller rita medan de pratar för att känna sig avslappnade eller uttrycka det de vill säga.
- **Åldersanpassning:** Du anpassar ditt språk efter barnet eller ungdomens ålder men även andra faktorer som kan påverka förståelsen av det du förmedlar. Undvik komplicerade ord och uttryck, såsom metaforer eller ironi som kan vara svåra att förstå.

Tips! Om du vill öva på svåra samtal kan du använda Rädda Barnens digitala samtalsträningsverktyg Navigera hat – samtalsträningsverktyg <https://samtals-traning.raddabarnen.se/>. Där kan du träna på att genomföra ett samtal med en ung kille som uttrycker hat och extrema åsikter. I del 3 kan du läsa mer om samtalsträningen och även om motiverande samtal och dess metodik.

"När min lärare började lyssna utan att döma, började jag ifrågasätta varför jag tänkte som jag gjorde. Det förändrade allt."

(Intervjuperson – ung vuxen, 2024)

Under samtalet

När man inleder ett samtal med barn och unga är det lätt att komma in med en "nu ska vi lösa det här problemet" -inställning. Det kan upplevas stressande av barnet eller ungdomen, och att man som vuxen uppfattas lite för påträngande. Barnet eller ungdomen kan också uppleva ett obehag och en oro för den här typen av samtal och kan därför vilja avsluta samtalet mycket snabbt eller skjuta upp samtalet. Vi kommer nu gå igenom hjälpsamma strategier och tillhörande samtalstekniker som bidrar till ett bättre samtal:

- **Transparens:** Inled samtalet med att tydligt förklara din roll och vilket ansvar du har i din roll. Informera om vad som gäller kring sekretess och anmälningsplikt, så att barnet eller ungdomen vet vad som kan föras vidare och varför. Det är viktigt att ge konkret och realistisk information om ditt uppdrag, vilka rättigheter barnet eller ungdomen har och hur stödet kan se ut – både i möjligheter och begränsningar.
- **Nyfikenhet:** Försök att föreställa dig vad som ligger bakom hens uttalanden eller beteenden. Denna nyfikenhet gör att du använder dig av samtalstekniken, ställ öppna frågor som får barnet eller ungdomen att prata mer och uttrycka sina känslor.
T ex frågar du "hur upplevde du det som hände" i stället för att säga "tycker du att det som hände var bra?"
- **Genuin omsorg:** Fokusera inte enbart på vad som sas, eller vad som hände utan mer på barnet eller ungdomen. Hur mår hen? Hur upplever hen situationen? Hur kan jag/vi få hen att känna sig sedd, delaktig och uppskattad på skolan till exempel? Att spegla, exempelvis hens känslor eller ord för att visa att du verkligen förstår hens upplevelse, är en samtalsteknik som vidare stärker det förtroende du försöker bygga. Du upprepar eller sammanfattar vad barnet eller ungdomen sagt för att säkerställa att du förstått rätt, "så om jag förstår dig rätt, så kände du dig ledsen när det hände?"

- **Öppenhet:** Du kommer troligen höra saker som du inte håller med om under samtalet, eller provoceras av. Genom att du tar det med ro och ger barnet eller ungdomen utrymme att uttrycka sig inför en trygg vuxen, undviker du att hamna i en argumentation med hen eller ifrågasätta hens uttalanden direkt. Du respekterar hens känslor, tankar och perspektiv och vill att hen ska våga prata med dig och berätta vad det egentligen är som pågår. Att följa principerna för lågaffektivt bemötande är ett effektivt sätt att hantera utmanande beteenden och starka känslor som kan förekomma under ett samtal. Lågaffektivt bemötande är en metod som syftar till att hantera utmanande beteenden genom att minska stress och konfliktnivåer. Ge barnet eller ungdomen tid att tänka och svara utan att avbryta eller fylla i tystnaden själv. Du visar tålamod och låter hen tala till punkt innan du själv pratar.
- **Lyhördhet:** Du är närvarande i samtalet och är uppmärksam på barnet eller ungdomens signaler och behov. Börjar hen bli irriterad? Trött? Behöver hen dricka vatten, eller är det dags att släppa ämnet och prata om något annat en stund? Du använder dig av samtalstekniken aktivt lyssnande där du lyssnar genom att nicka, använda bekräftande ljud som "mm" och ställer följdfrågor.
- **Trygghet:** Samtalet kan ta oväntade vändningar. Om samtalet avslutas abrupt för att barnet eller ungdomen inte vill prata just nu eller är för upprörd, är det viktigt att du finns kvar som en trygg vuxen. Du vet att det ofta krävs mer än ett samtal under en längre period, för att bygga en trygg och öppen relation med barnet eller ungdomen där hen känner sig fri och bekväm att uttrycka sig. En samtalsteknik som hjälper dig här är bekräftelse och validering dvs. när hen uttrycker sin upprördhet över något bekräftar du hens känsla av att känna sig ledsen, arg eller sårad, oavsett om du håller med om anledningen varför hen är upprörd eller inte.

Det är inte alltid lätt att öppna sig, särskilt om vi inte känner oss trygga. Men om ni visar att ni aldrig kommer ge upp om oss, att ni verkligen vill hjälpa och inte döma, kan ni bli den trygghet vi behöver för att våga lämna något destruktivt."

(Intervjuperson – ung vuxen, 2024)

Avsluta samtalet

Varje samtal kommer till en punkt då det börjar bli dags att avrunda. Ibland tar samtalen slut abrupt, då får man följa upp vid ett annat tillfälle och gå igenom stegen nedan. Det bästa är om man under samtalet är så pass lyhörd att man ser tecknen på när barnet eller ungdomen börjar bli trött eller till exempel behöver gå på lektion och det är dags att avrunda. Då är det bra att:

1. **Bekräfta** hen och hens upplevelse av samtalet:

Du: "Hur känns det efter att vi pratat?"

Barnet eller ungdomen: "Jag vet inte...jobbigt."

Du: "Jag kan tänka mig att det känns jobbigt, jag vill gärna att det ska kännas bättre för dig."

Oavsett vilket svar du får, särskilt om det är negativt, bekräfta hens känslor och upplevelsen av samtalet.

2. **Sammanfatta** genom att spegla samtalet. Återge kort det du uppfattat att hen sagt och fråga om du förstått rätt. Tex. "Du har berättat för mig att du inte upplever att någon lyssnar på dig? Har jag förstått dig rätt?"
3. **Kommunicera** behovet kring att ha flera samtal med barnet eller ungdomen, med dig eller någon annan viktig vuxen som hen känner sig trygg med. Om du tror att någon annan vuxen är bättre lämpad att ta samtalen vidare så är det läge att föreslå det och fråga barnet eller ungdomen vad hen önskar. Notera att som vuxna är vi alltid i en maktposition vad gäller barn och unga, därför är det alltid bra att ge barnet eller ungdomen en känsla av egenmakt och kontroll i en situation hen känner sig maktlös i. Då ökar det chansen att hen samarbetar och känner sig trygg.

"Vi kommer att behöva prata mer om detta så att vi kan se till att du mår bra. Skulle det kännas ok att fortsätta prata med mig eller finns det någon annan du helst vill prata med?"

Informera hen om att du som stödperson kommer att behöva prata med hens föräldrar/vårdnadshavare, samt kollegor eller skolpersonal framöver, till exempel elevhälsoteamet eller hens mentor. Här är det viktigt att du signalerar att du kommer att vara transparent och löpande informera om vem du talat med och om vad som gör att barnet eller ungdomen känner sig delaktig i processen och inte att vuxna pratar över hen.

BARNSKYDD & BARNSÄKERHET

Är du transparent i kommunikationen med barnet eller ungdomen?

Barn och unga som uttrycker sympati för våldsbejakande extremism kan ofta ha bristande tillit till vuxenvärlden. Därför är det avgörande att vara öppen och ärlig i din kommunikation. Genom att tydligt informera barnet eller ungdomen om nästa steg du kommer behöva ta skapar du en tryggare miljö där hen kan känna sig respekterad och hörd. Transparens bidrar till att bygga upp förtroende och gör det möjligt för barnet eller ungdomen att vara mer mottaglig för stöd och vägledning.

Vanliga utmaningar och hur man hanterar dem

Ibland blir det motigt i samtalen och man kan känna sig överväldigad. Det finns några vanliga utmaningar som kan uppstå i samtalen. Här följer några strategier att ha med sig under samtalet:

- **Motstånd mot att prata:** Var tålmodig och undvik att pressa barnet eller ungdomen att prata. Skapa en avslappnad atmosfär och börja med enkla, avväpnande ämnen tex. "förresten, hur går det med fotbollen?"
- **Emotionella utbrott:** Håll dig lugn och låt hen uttrycka sina känslor utan avbrott. När hen har lugnat sig antingen direkt eller vid ett senare tillfälle, kan ni tillsammans prata om vad som hände och hur hen kan hantera liknande situationer framöver.
- **Avledande beteenden:** Var uppmärksam på när barnet eller ungdomen försöker undvika vissa ämnen. Försök att förstå varför hen undviker ämnet och närma dig det försiktigt vid ett senare tillfälle. Tex. "jag märker att det verkar svårt att prata om x, vill du berätta mer om det för mig?"
- **En känsla av att inte räcka till:** Även om hen visar motstånd mot att samtala, svarar kort och har svårt att släppa in dig, gör du en viktig insats som står kvar lugnt och tryggt och fortsätter att visa intresse för hen och ens välmående.

Efter samtalet

Nu är det viktigare än någonsin att vårda er kontakt och inte tappa bort barnet mitt i allt annat som måste hanteras och göras. Vi har samlat några viktiga saker att tänka på efter både första, andra och alla efterföljande samtal:

Checka-in med dig själv

Det är lätt att bara gå vidare med dagen efter samtalet utan att stämma av hur man själv känner. Samtalen kan väcka olika känslor i en själv utifrån din yrkesroll men även utifrån dina egna värderingar som kanske utmanats rejält under samtalet. Behöver du kanske prata av dig med någon kollega, ta tid till det under veckan. Fundera på om du behöver stöd i den fortsatta processen, både i din roll och i arbetet med barnet eller ungdomen.

En känsla av att inte räcka till: Även om barnet eller ungdomen visar motstånd mot att samtala, svarar kort och har svårt att släppa in dig, gör du en viktig insats som står kvar lugnt och tryggt och fortsätter att visa intresse för barnet eller ungdomen och hens välmående.

Det är också läge att fundera över om du behöver stöd i den fortsatta processen och temat radikalisering. CVEs stödtelefon för yrkesverksamma och Metodstöd för att stärka skolans förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism och skolattacker, man kan ta hjälp av.

Utifrån din roll som stödperson reflekterar du nu över vilka processer du behöver sätta igång:

Avstämning och åtgärder

Att diskutera barnet eller ungdomens situation med berörda kollegor och/eller i det fall barnet eller ungdomen uttrycker att de vill prata med någon annan viktig vuxen. Kom ihåg att barnet alltid är ett offer för radikalisering, oavsett hur det kommer till uttryck externt. Det är lätt att glömma det då fokuset ligger på vad hen sagt eller gjort.

- Vilket stöd kan din verksamhet erbjuda?
- Hur ser planen ut för fortsatta samtal?

Dialog med hemmet:

- Om det är oklart huruvida vårdnadshavarna känner till att barnet eller ungdomen tyder på att befinna sig i en radikaliseringsprocess kan det vara bra att förbereda sig på att det kan bli en chock för dem. Vi rekommenderar att involvera en kollega i de samtalen så att du inte är ensam.
- Fundera över vilket anhörigstöd som kan finnas för vårdnadshavare och syskon i kommunen eller på annat sätt nationellt.
- I de fall elevens hemmiljö utgör en faktor i hens radikalisering, kan det vara mer utmanande att föra en dialog med hemmet. Vi på Rädda Barnen menar att det är av stor vikt att ändå försöka föra en dialog med anhöriga. Detta då alla barn enligt **barnkonvention Artikel 6** ska få samma förutsättningar att utvecklas och få sina behov tillgodosedda. I det är en viktig aspekt att involvera och informera alla vuxna i barnets liv för att gemensamt komma fram till vilket stöd barnet behöver. Genom att hålla samtalet sakligt och fokusera på barnets välmående kan man öka chansen att skapa en konstruktiv dialog med vårdnadshavare. Detta kan väcka många känslor hos dig som stödperson, och det är viktigt att ta hjälp och stöd av både kollegor och din chef i en sådan dialog så att du känner dig så trygg som möjligt. Ni kanske kommer fram till att någon annan, exempelvis någon i skolan som kuratorn eller socialpedagogen, kan ta samtalet med hemmet. Signalen du vill skicka till barnet eller ungdomen (och dess vårdnadshavare) är: "Vi behandlar dig utifrån samma premisser som andra och vi bryr oss om dig."

Tips inför fortsatta samtal:

- Stå kvar och visa att du bryr dig om barnet eller ungdomen, signalera att du vill ha fortsatt kontakt.
- Var generös med beröm i samtalen, till exempel kring hens deltagande.
- Visa omtanke på ett tydligt och uppriktigt sätt, till exempel genom att säga att 'jag vill att det ska bli bra för dig'.
- Håll vad du har lovat till hen.
- Återkoppla till barnet eller ungdomen utan fördröjning.
- Gör barnet eller ungdomen så delaktig som möjligt kring kommande insatser och dialoger med skolan och vårdnadshavare.
- Släpp inte taget! Att visa långsiktigt engagemang stärker relationen och kan ha stor betydelse över tid.

3: SAMVERKAN OCH SEKRETESS

Samverkan mellan vuxna i ett barns liv är avgörande för att stödja barn och unga som uttrycker sympati för våldsbejakande extremism, och för att ge dem möjlighet att hitta nya, positiva vägar framåt. Genom att arbeta tillsammans och sätta barnets och ungdomens behov i centrum skapas en trygg och hållbar grund för förändring.

Vi på Rädda Barnen har genom åren noterat att det finns utmaningar i samverkan – både mellan myndigheter och mellan civilsamhället och myndigheter. Vår uppfattning är att dessa svårigheter ofta bottnar i en osäkerhet hos tjänstepersoner, där rädslan att begå misstag i förhållande till sekretesslagstiftningen kan leda till passivitet.

I de fall där Rädda Barnen har stöttat anhöriga till barn i radikaliseringsprocesser har vi sett att viktiga aktörer kring barnet ibland inte har samtalat med varandra, inte har varit samordnade, och att det har saknats en helhetssyn kring barnets situation. Detta har i sin tur ökat pressen på anhöriga – en redan utsatt målgrupp – som då själva har behövt försöka navigera mellan olika instanser och stödinsatser.

Den **nya socialtjänstlagen som trädde i kraft den 1 juli 2025** syftar till att stärka det förebyggande arbetet genom att öka samverkan mellan olika samhällsaktörer som en grundläggande komponent i arbetet mot våldsbejakande extremism. Detta inkluderar samverkan mellan kommunala verksamheter, hälso- och sjukvård, skola, polis och ideella organisationer. Genom att dela information och resurser kan man skapa en helhetssyn på barnets behov och erbjuda samordnade och tidiga insatser.

Rädda Barnen har sammanställt några exempel på hur man kan arbeta förebyggande med hänsyn till sekretess och barnrättsperspektiv:

BARNSKYDD & BARNSÄKERHET

Enligt barnkonventionen ska alla barn få samma förutsättningar att utvecklas och få sina behov tillgodosedda (Artikel 6).

Alla viktiga vuxna i barnets liv behöver gemensamt fokusera på barnets behov och mående. Som stödperson behöver du säkerställa signalen som skickas till barnet eller ungdomen och dess vårdnadshavare, vilket är att hen behandlas utifrån samma premisser som andra och vi bryr oss om dig.

1. Integrera barnrättsperspektivet som en självklar del av allt samverkansarbete

Vi vill särskilt betona vikten av en samverkan som utgår från ett barnrättsperspektiv. Detta innebär att barnets bästa och rättigheter alltid står i fokus, inklusive deras rätt till trygghet, integritet och delaktighet.

Ett tydligt exempel på att arbeta utifrån barnrättsperspektiv är att vara medveten om hur man talar om barnet i samverkansgrupper. Diskussioner kan lätt fastna i ideologiska resonemang där barnet betraktas som en förövare. Ett sådant synsätt riskerar att påverka bemötandet och vilka åtgärder som sätts in. Det är viktigt att komma ihåg att barnet alltid är ett offer för radikalisering och i behov av skydd och stöd från en trygg och öppen vuxenvärld.

Vi uppmuntrar att istället fokusera på barnets mående och utsatthet till följd av radikaleringen. Den extrema åsikten eller beteendet som barnet uppvisar bör snarare ses som ett symptom på att något i barnets liv inte står rätt till. Enligt **barnkonventionens Artikel 6** har barnet rätt till utveckling, vilket innebär att vuxna behöver arbeta för att tillgodose barnets behov och skapa möjligheter att ersätta det destruktiva med något konstruktivt.

Dessutom, har barnet rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som påverkar hen, enligt **barnkonventionen Artikel 12**. Det vill säga att när sekretess bryts, exempelvis vid en orosanmälan, ska barnet informeras på ett åldersanpassat sätt. Det är viktigt att förklara varför information delas och hur detta sker för att skydda barnets rättigheter och säkerhet. Det är också en fråga om att bibehålla det viktiga förtroende vuxenvärlden (särskilt skolan) bygger med barnet (eleven), och vara öppen med varför man behövt bryta sekretess och dela information från tex. skolan.

2. Samverkansarbete – en fråga om både barnets rätt och arbetsmiljö.

Samverkan med andra är inte bara en fråga om kvalitet i insatsen för barnet, utan också en tydlig arbetsmiljöfråga för den vuxne. Att ha tillgång till ett team, ett bollplank eller strukturer för reflektion och handledning är avgörande. Det stärker den professionella bedömningen, minskar risken för felaktiga beslut och säkerställer att barnet får ett adekvat och rättssäkert stöd.

3. Sträva efter samtycke för att säkerställa barnets bästa

En av de stora utmaningarna i det viktiga samverkansarbetet är att hantera sekretess på ett sätt som skyddar barnets integritet. Informationsutbyte mellan aktörer måste ske med största hänsyn för att undvika att barnet utsätts för negativa konsekvenser eller en ökad känsla av utsatthet.

Det mest optimala är att alltid eftersträva samtycke från barnet eller dennes vårdnadshavare. Vem som behöver ge sitt samtycke beror på barnets ålder och situation och en individuell bedömning bör alltid göras utifrån barnets ålder, mognad och de specifika omständigheterna (Socialstyrelsen (SIG), 2022):

- **För unga över 18 år** är det endast de själva som behöver lämna sitt samtycke.
- **För barn under 18 år** krävs oftast samtycke från vårdnadshavare. När det är så att vårdnadshavares samtycke är svårt att få – exempelvis om de motarbetar insatser eller inte ser problem med barnets beteende eller åsikter – är det viktigt att betona att sätta barnets välmående i centrum samt barnrättsperspektivet. Vi rekommenderar att uppmuntra vårdnadshavarna till samtycke genom att nämna att barnets bästa alltid ska vara vägledande i alla åtgärder som rör barnet (**barnkonventionens Artikel 3**). Man får förklara för vårdnadshavare att samverkan syftar till att säkerställa barnets trygghet, välmående och utveckling, och att alla aktörer har ett gemensamt mål: att hjälpa barnet på bästa sätt. Genom vårdnadshavares samtycke blir det enklare att samla vuxenvärlden kring barnet och arbeta samordnat för att främja barnets välbefinnande.
- **I vissa fall** kan barn under 18 år lämna samtycke själva, exempelvis om de bedöms ha tillräcklig mognad. En bedömning kan göras utifrån samverkansmodell, där det ibland anses att unga över 15 år kan lämna samtycke själva.

4. Samtal med samtycke – vad bör man tänka på inför, under och efter?

För att underlätta för både barn och vårdnadshavare att lämna informerat samtycke och kunna delta meningsfullt i samtal med flera parter kring barnets bästa, är det viktigt att skapa tydliga, trygga och transparenta ramar.

”När vi började samtalet med att lyssna på vad föräldrarna själva såg som barnets behov, märkte vi att de blev mer villiga att samarbeta.”

– Skolkurator

Här följer några viktiga punkter att tänka på:

Inför samtalet:

- Skicka en tydlig inbjudan som klargör:
 - Vilka personer/aktörer som kommer att delta
 - Syftet med samtalet
 - Förslag på agenda
- Inkludera barnets och/eller vårdnadshavarens perspektiv i agendan:
 - Fråga i förväg om de har önskemål eller frågor som bör tas upp
 - Avsätt tid för deras röster att höras
- Var tydlig kring vad samtycket gäller:
 - Att deltagarna får samtala om barnets situation
 - Ska det vara skriftligt bekräftat? På vilket sätt? - Om samtycket ska vara muntligt eller skriftligt
 - Hur det ska dokumenteras (t.ex. via e-post, blankett, muntligt inför samtalet)
 - Att samtycket är frivilligt och kan återkallas när som helst – även under samtalets gång

Under samtalet:

- Inled med att bekräfta att samtycke har givits
 - Repetera syftet med mötet och gå igenom agendan
- Ge utrymme för alla att komma till tals
 - Bekräfta barnets och vårdnadshavarens perspektiv
 - Stäm av om det finns behov av pauser eller förtydliganden
- Skapa en trygg atmosfär
 - Använd ett respektfullt och inkluderande språk
 - Bekräfta att ingen information förs vidare utan fortsatt samtycke

Efter samtalet:

- Följ upp och återkoppla
 - Gärna via telefon eller ett uppföljande samtal/möte
 - Sammanfatta vad som beslutades och hur nästa steg ser ut
 - Bekräfta att fortsatt samverkan bygger på fortsatt samtycke
- Utvärdera upplevelsen
 - Fråga hur barnet eller vårdnadshavaren upplevde samtalet för att stärka delaktighet och långsiktigt förtroende

5. Ta vara på möjligheten att samtala aidentifierat

Ett värdefullt sätt är att samtala aidentifierat, vilket kan skapa utrymme för reflektion, kunskapsdelning och leda till tidiga insatser. Att samtala aidentifierat menar att man för ett samtal utan att avslöja vilken individ det gäller. Sådana samtal kan fungera som ett viktigt stöd i komplexa ärenden.

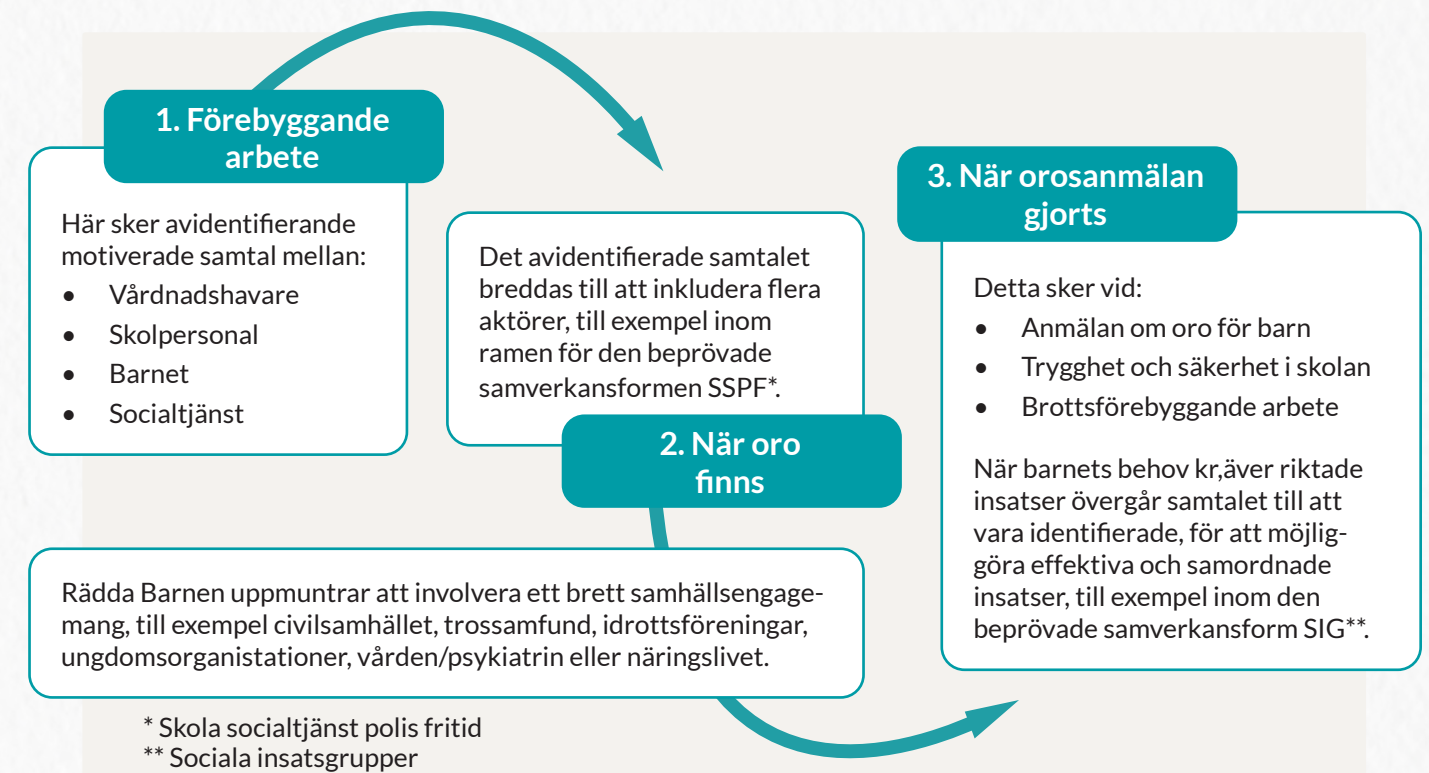
I följande situationer kan aidentifierade samtal förenkla och påskynda samverkansarbete:

Där samtalsparterna inte lyckas inhämta samtycke från vårdnadshavare eller barnet.

Om samtycke nekas av vårdnadshavare kan kollegiala samtal vara ett första steg. Skolpersonal kan exempelvis föra ett aidentifierat samtal med socialtjänsten för att få vägledning – utan att bryta sekretessen. Det innebär att situationen beskrivs utan att avslöja barnets identitet.

Att samtala aidentifierat kan initialt kännas ovant, men med övning blir det enklare att avgöra vilka detaljer som är relevanta. Faktum är att sådana samtal ibland ger en mer objektiv bild, eftersom fokus hamnar på problemet snarare än individen.

Dessa samtal kan särskilt användas för att diskutera motiverande arbete mellan skola och socialtjänst, och utgör en viktig del av det förebyggande arbetet. Genom att reflektera kring generella situationer utan att bryta sekretessen skapas en gemensam förståelse och beredskap. På så sätt kan aidentifierade samtal fungera som en bro till mer konkreta, identifierade insatser när det blir aktuellt. Se figuren nedan.

Figuren illustrerar tre centrala steg i arbetet med barn och unga i riskzon, med fokus på samverkan och informationsdelning:

1) Förebyggande arbete genom aidentifierade samtal – I det tidiga skedet betonas vikten av att föra aidentifierade samtal mellan exempelvis barnet, vårdnadshavare, skolpersonal och socialtjänst. Dessa motiverande samtal syftar till att fånga upp tidiga signaler på oro och agera med konkreta verktyg som finns både i skola och i hemmet.

2) När oro finns – Aidentifierade samtal breddas till att inkludera fler aktörer inom ramen för olika samverkansmodeller som till exempel **SSPF** (Skola socialtjänst polis fritid) på gruppnivå. Under detta arbete uppmuntrar vi att involvera ett brett samhällsengagemang där även civilsamhället, trossamfund, idrottsföreningar, ungdomsorganisationer, vården/psykiatri eller näringslivet kan bidra genom att konsultera utan att bryta sekretess.

3) När orosanmälan gjorts – Vid akut oro genomför identifierade samtal. I situationer där barnets behov kräver riktade insatser, kan sekretessbrytande bestämmelser tillämpas. Då övergår samtalen till att vara identifierade för att möjliggöra samordnade och effektiva insatser. Exempel på sådana samverkansformer är **SIG** (Sociala insatsgrupper), där socialtjänst, polis och skola samarbetar.

Där samtalsparterna inte har en formell samverkansskyldighet

I en kommun kan det hända att man bara samverkar med aktörer som har en samverkansskyldighet såsom verksamheter som arbetar brottsförebyggande: kommunens säkerhetsenhet, kommunala förskolor, skolor och högstadie- och gymnasieskolor, elevhälsan och polisen.

Det är också värdefullt att involvera verksamheter som inte nödvändigtvis har ett brottsförebyggande uppdrag eller formell samverkansskyldighet. Det kan lätt blir en kultur att man inte tar kontakt med andra aktörer pga. att till exempel vården i tidigare försök varit högt belastad och inte varit tillgänglig. Vi utmanar att du som stödperson uppmuntrar till att man tar dessa kontakter.

Enligt **lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete** ska kommuner ta fram en lägesbild och en plan för förebyggande åtgärder. Detta arbete kräver samverkan mellan flera aktörer, såsom, icke-kommunala skolor, fritidsgårdar, ungdomsmottagningen, kommunala fastighetsbolag, räddningstjänsten, näringslivet, barn- och ungdomspsykiatri (BUP), idrottsförening, eller civilsamhällesorganisationer som Rädda Barnen.

Dessa aktörer kan vara med och lyssna genom att man diskuterar fallet oidentifierat och kan därmed bidra med sin expertis och stöd i diskussioner och insatser. Genom att bredda samverkan och inkludera olika perspektiv kan man skapa en mer heltäckande bild av barnets situation och behov. Resultatet blir bättre planerade och samordnade insatser som stärker skyddet för barn och unga.

BARNSKYDD & BARNSÄKERHET

Center mot våldsbejakande extremism ger tips om samverkan och sekretess

- Lita på din professionella magkänsla, den grundar sig i kunskap och erfarenheter.
- Sitt inte ensam med din oro. Du kan alltid rådgöra oidentifierat.
- Sträva efter samtycke, det underlättar i det fortsatta arbetet.
- Om samtycke saknas, eller inte är lämpligt att få, överväg ifall du kan prata oidentifierat.
- Ta reda på vilka sekretessbrytande bestämmelser som gäller för just din verksamhet, och vilka förutsättningar som behöver vara uppfyllda för att bryta sekretess.
- Motivera din bedömning. Varför anser du att det är nödvändigt att bryta sekretess i just det här fallet? Med vilket lagstöd?
- Vid osäkerhet, prata med dina verksamhetsjurister, din chef, dina kollegor.
- Center mot våldsbejakande extremism har en stödtelefon för yrkesverksamma. Välkommen att ringa 08-527 44 290 vardagar klockan 9–16.

DEL 3:

REKOMMENDATIONER OM KOMPETENSER OCH UTBILDNING

Här rekommenderar vi kompetens och utbildningar som säkerhetsställer stöd för barn och unga som uttrycker sympati för våldsbejakande extremism.

Först rekommenderar vi att du som stödperson har en grundläggande kompetens inom socialt arbete, exempelvis som socialpedagog, socionom, behandlingsassistent eller fältarbetare. Med en sådan bakgrund har du troligtvis redan en stabil grund att stå på och kanske även genomgått några av de utbildningar vi lyfter nedan. Om du saknar utbildning inom socialt arbete rekommenderar vi att du utvecklar din kompetens för att stärka din roll som stödperson. Här presenterar vi utbildningar och kompetenser som är viktiga för att säkerställa ett tryggt och kvalitativt stöd för barn och unga som uttrycker sympati för våldsbejakande extremism.

Syftet är att ge dig vägledning kring hur du kan stärka din kompetens genom digitalt material, utbildningar och andra resurser, så att du kan erbjuda barn och unga det bästa möjliga stödet.

1: TRAUMAMEDVETEN OMSORG (TMO)

Vad är det?

Traumamedveten omsorg (TMO) är ett forskningsbaserat förhållningssätt som ger kunskap och färdigheter för vuxna, så som stödpersoner, som i vardagen möter barn och unga som bär på erfarenheter av svåra och påfrestande händelser. TMO är ingen behandlingsform, utan ett förhållningssätt för vuxna. Grunden för TMO är traumaförståelse och utgörs av tre pelare; trygghet, relation och coping, som beskrivs här nedan.

Hur är det relevant?

En traumamedveten miljö präglas av vuxna som skapar ett sammanhang där utsatta barn och unga får möjlighet till läkning och känslomässig utveckling. Med hjälp av en grundläggande traumaförståelse går det att förstå sambandet mellan svåra händelser, känslor och beteende samt se barnets behov oavsett på vilket sätt barnet förmedlar detta. "Traumats kärna är en känsla av att vara övergiven och avskuren från alla andra människor" (Van der Kolk, 2014). Det kan vara hjälpsamt att utgå ifrån TMO i möten med barn och unga som uttrycker sympati för våldsbejakande extremism eftersom de i olika grad har erfarenhet av stress, svåra påfrestande händelser.

Forskning inom traumamedvetet arbete betonar särskilt **tre grundläggande behov som behöver vara tillgodosedda** i ett barn och ungdoms miljö för att en läkningsprocess av trauma ska kunna ske:

1. **Trygghet:** Den första pelaren handlar om att förmedla och skapa upplevd trygghet, som är ett av människans mest basala behov. Det finns olika sätt du som stödperson kan hjälpa barn att uppleva trygghet, såsom tex social/relationell trygghet (vad ser och hör barnet som gör att hen känner sig trygg respektive otrygg?) samt känslomässig trygghet (vilket bemötande får barnet vid ilska eller ledsenhet som gör att barnet känner sig trygg eller otrygg?)
2. **Relation:** Den andra pelaren handlar om att arbeta för positiva relationer till vuxna, där du som stödperson kan vara ett sådant exempel på positiv och viktig relation. Vad har ni gjort tillsammans som lett till positiv samvaro? Hur har du uppmuntrat barnet? Och vad kan du som stödperson göra för att främja andra positiva relationer för dessa barn och unga?

3. **Coping:** Stöd i att främja goda copingstrategier inför såväl yttre omständigheter som inre turbulenta känslor, tankar och impulser. Copingstrategier kan översättas till bemästringsstrategier och handlar om att hantera oro och stress. Vilka copingstrategier har barnet idag som fungerar bra respektive mindre bra? Vilka nya copingstrategier behöver barnet lära sig?
4. Vissa barn och unga kan behöva behandling, såsom terapi, för att må bra. Om du är osäker eller misstänker att det behövs, är det viktigt att barnet eller ungdomen får en psykologisk eller psykiatrisk bedömning av sjukvårdspersonal, exempelvis inom elevhälsan, på en vårdcentral eller inom specialistvård som BUP (barn- och ungdomspsykiatri). Oavsett kan en stor del av läkningen ske i icke-kliniska miljöer, genom dig som stödperson och andra vuxna. Arbetet med barn som utsatts för svåra påfrestningar och som är i behov av mycket stöd är många gånger känslolärande och känslösamt. Inte sällan blandas känslor av glädje, sorg, frustration och meningsfullhet om vartannat hos en själv som vuxen och stödperson. Det är därför viktigt att stödpersoner också har tillgång till handledning och kollegialt stöd. Att få handledning rekommenderas för att få möjlighet att reflektera över egna känslor och reaktioner kan minska risken för sekundärtraumatisering och utmattning, samtidigt som det stärker förmågan att ge stöd på ett hållbart sätt.

Exempel på radikaliseringsprocess och TMO

Barn som verkar befinna sig i en radikaliseringsprocess har många resurser men också många utmaningar och som stödperson kan du behöva hantera ett brett spektrum av beteenden. Det kan vara beteenden som är förbryllande och utmanande för vuxenvärlden. Beteendet kan provocera och skapa frustration vilket leder till att vuxna nära barnet tenderar att reagera känslomässigt och agera kontrollerande och bestraffande gentemot barnet, ett agerande som inte gynnar läkningsprocessen hos barnet. Om vuxna förstår hur traumatiska händelser påverkar barnet, ökar möjligheten att bemöta barnets behov på ett sätt som främjar läkning.

Hur får jag reda på mer?

Grundutbildning i TMO är värdefullt att gå för en stödperson, om möjligt, alltifrån en halvdag till två heldagar, se här för att få fler tips och för att se Rädda Barnens aktuella utbildningsdatum www.raddabarnen.se/tmo.

2: MOTIVERANDE SAMTAL (MOTIVATIONAL INTERVIEWING)

Vad är det?

Motiverande samtal (Motivational Interviewing – MI) är en samtalsmetod, med målet att öka en persons vilja att förändra sitt beteende utifrån antagandet att starkare motivation med större sannolikhet leder till beteendeförändringar. Grundtanken med MI är att öka den inre motivationen snarare än den yttre motivationen, det vill säga att göra något för att man själv vill det och inte för att andra vill det. Då blir förändringen förankrad i personens egna mål och värderingar.

Hur är det relevant?

Du som arbetar som stödperson kan med fördel använda dig av MI med målet att försöka stödja en positiv förändring hos barnet eller ungdomen. MI är ett sätt att hämta fram det som redan finns inom barnet eller ungdomen: motivation, insikter, klokhet och ideér.

MI ökar möjligheten att:

- Bygga upp en god relation med barnet eller ungdomen.
- Öka barnets eller ungdomens inre motivation till förändring.
- Hjälpa till att ta steg på vägen mot förändring.
- Bearbeta barnets eller ungdomens tveksamheter och hinder.

Metoden är evidensbaserad och ger stöd i att hantera samtalets utmaningar, exempelvis genom att bemöta motstånd på ett icke-fördömande och icke-konfrontativt sätt.

Exempel på MI

Ett enkelt knep är att tillämpa bilden av ett trafikljus där rött står för låg, gul för medelhög och grön för hög grad av motivation. Det handlar om att utifrån barnets eller ungdomens svar "checka av" i vilket stadium på vägen mot ett eventuellt beslut om förändring som samtalet befinner sig. Som stödperson tränar du på att vara flexibel, så att du kan anpassa din strategi utifrån om samtalet befinner sig i rött, gult eller grönt ljus. Detta ökar chanserna att samtalet utvecklas i en positiv riktning.

Rött ljus – låg grad av motivation: Om samtalet låser sig, backa och reflektera över vad som kan ha orsakat motståndet. Be om ursäkt om du har sagt/gjort något som du tror har gjort barnet eller ungdomen besviken, oroad eller irriterad och ändra ditt sätt att samtala. Du som stödperson försöker väcka intresse för förändring genom att arbeta med diskrepansen (två motsatta ståndpunkter) mellan hur barnet eller ungdomen lever och hur hen skulle vilja leva.

Gult ljus – medelhög grad av motivation: Undersök för- och nackdelar genom att fråga: "Vad är mindre bra med situationen nu? Vad skulle vara bra med en förändring?" Skriv och använd till exempel smileys då det kan underlätta för barnet eller ungdomen att förstå vad det är du vill utforska.

Grönt ljus – hög grad av motivation: Här är hen beredd att genomföra förändringar. Då kan det vara viktigt att göra en förändringsplan och att ställa frågor som förstärker ett åtagande: "Vad vill du göra nu? Vad kan vara nästa steg för dig?"

Här är det viktigt att du avslutar samtalet på ett sådant sätt att ni går vidare till ett åtagande (handling). Om barnet eller ungdomen säger: "Jag kan tänka mig att..." är det ett tecken på att hen tänker i den riktningen. Om hen använder ord som "jag ska" eller när hen verkligen börjar göra en sak, alltså visar i handling, tyder det på att förändringen verkligen är på gång. Det är viktigt att du som stödperson är uppmärksam på att förstärka ord på "jag ska" eller "jag vill".

Skalfrågorna för att framkalla förändringsprat med fokus på koncepten "viktigt" och "kunna":

Här är ett exempel: "Hur **viktigt** är det för dig att...? Kan du peka på skalan? Om du pekar här så vill du inte alls och om du pekar här så vill du det jättemycket." En följdfråga kan vara "Hur kommer det sig att du inte säger en lägre siffra eller 0? Berätta hur du tänker." Den här frågan möjliggör för barnet ungdomen att börja argumentera om sina egna skäl för att ändra sina beteende.

Sist men inte minst: lyssna! Tänk på att det aktiva och goda lyssnandet kan vara det viktigaste inslaget i ett gott bemötande och att det kan bidra till att barnet eller ungdomen kan genomföra en förändring.

Hur får jag reda på mer?

Här kan du ta reda på mer om motiverande samtal:

- Filmer som illustrerar hur ett MI-samtal kan se ut finns till exempel på leg. Psykolog Liria Ortiz Youtube-kanal: <http://www.youtube.com/@liriaortiz8869> eller läs manualen: https://nationellasjalvskadeprojektet.se/wp-content/uploads/2016/03/MotiverandeSamtalMedUngdomar_LiriaOrtiz2010.pdf
- Kurs om motiverande samtal, Karolinska Institutet: Karolinska Institutet – Kompetensutveckling i motiverande samtal (MI) I MI grundläggande och fördjupande utbildningar kan yrkesverksamma lära sig vad MI är och hur det fungerar som metod.

Socialstyrelsen – En grundlig genomgång av MI som samtalsmetod, dess principer, användningsområden och utbildning: [MI \(Motiverande samtal\) - Socialstyrelsen](#)

3: NEUROPSYKIATRISKA FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR (NPF)

Vad är det?

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är en grupp diagnoser som innefattar tillstånd som påverkar hjärnans funktion och därmed ofta individens beteende, tänkande, och känslor med sårbarheter inom beteende, kommunikation och social interaktion. Dessa sårbarheter kan finnas hos barn med eller utan NPF-diagnos och kan utnyttjas av extremistiska rörelser i deras rekryteringsstrategier.

Ett antal sårbarheter som är förknippade med personer med autism (autism spectrum disorder) och/eller adhd (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) har särskilt undersökts.

Forskning beskriver att ett komplext samspel mellan autism och adhd kan skapa subtila och sammansatta sårbarheter hos ett mindre antal barn. När dessa sårbarheter möter extremistiska miljöer, material eller grupper, kan dessa utmaningar göra dem mer sårbara för påverkan (Al-Attar, 2019). Autism och/eller adhd orsakar alltså inte i sig radikaliserings.

Hur är det relevant?

Hur barn och unga dras in i våldsbejakande extremism är kopplat till så kallade push- och pullfaktorer. Pushfaktorer är omständigheter som driver bort unga från ett sammanhang och pullfaktorer är sådant som lockar barn och unga in i extremistiska miljöer.

Genom att förstå de utmaningar som kan förekomma i större utsträckning hos barn med autism och/eller adhd, och erbjuda rätt stöd, kan vi minska pushfaktorer och reducera eller matcha pullfaktorer genom att hitta barnens källa till framgång. Alla sårbarheter kan omvandlas till skyddsfaktorer genom att hitta sätt att möta dessa behov.

Här beskrivs fyra aspekter av autismspektrumtillstånd och/eller adhd och hur varje aspekt kan kontextualisera push- och pull-faktorer i en individs sårbarhet för påverkan (Al-Attar et al., 2019; 2021):

- 1. Social isolering och ensamhet:** Barn och unga med eller utan autism och/eller adhd kan uppleva social isolering och utanförskap. Att hitta en gemenskap online kan vara ett sätt för dessa barn att finna en miljö där de känner sig trygga och accepterade. Extremistiska rörelser är aktiva på digitala plattformar där många barn befinner sig. Den känsla av gemenskap och tillhörighet som extremistiska rörelser erbjuder kan fungera som en pullfaktor i kontrast till den sociala isolering som kan upplevas.
- 2. Starkt intresse för ett specifikt ämne:** Barn och unga med autism och/eller adhd kan ofta utveckla ett starkt intresse för ett specifikt ämne eller aktivitet. Intresset kan vara väldigt detaljerat och djupt, och fungera som en källa till trygghet och glädje och ofta ge en känsla av kontroll och struktur i en värld som annars kan upplevas kaotisk för dem. Om dessa barn och ungas intresse råkar vara kopplat till krig, militär eller vapen kan de hamna på en online-community inom de områdena. Denna kunskap kan vara en pullfaktor om den uppmuntras av medlemmar från extremistiska rörelser.
- 3. Stark visuell fantasi:** Personer med autism och/eller adhd kan ha ett mycket rikt och levande fantasiliv. De kan uppleva vissa visuella bilder som särskilt övertygande, vilket kan vara både givande och beroendeframkallande, särskilt i tider av stress. Personer med autism och/eller adhd kan dessutom uppleva en högre tröskel för spänning och stimulans och ha ett behov av att få sin uppmärksamhet riktad mot något. Extremistiska rörelser använder sig i propagandasyfte av bilder och filmer som ger starka intryck (bland annat hög musik, våldsamma bilder och kraftfulla budskap) för att locka nya potentiella medlemmar. Denna typ av innehåll kan påverka fantasin och sensoriska behov hos barn och unga med autism och/eller adhd:s fantasi och leda till ett ökat intresse för deras propaganda.
- 4. Behov av ordning, rutin och förutsägbarhet:** Autismspektrumtillstånd kan förstärka en individs behov av förutsägbarhet, rutiner, ordning och tydliga regler. Oförutsägbarhet, brist på struktur och avsaknad av konsekvens kan leda till förvirring, ångest och starkt obehag. För en person med autism kan en social och politisk värld som är moraliskt kaotisk, oförutsägbar och ständigt föränderlig därför upplevas som mycket störande och väcka ångest och ilska. Även om individen har tydliga rutiner och trygghet i sitt eget liv, kan kaoset och oförutsägbarheten i omvärlden ha en negativ inverkan.

Extremistiska rörelser utger sig ofta för att förklara det moraliska och sociala kaoset i världen och påstå att de har lösningar som kan skapa ordning, tydliga regler och trygghet. Dessutom framställer sig extremistgrupper ofta som organiserade, systematiska och ordnade, och målar upp en bild av en förutsägbar, trygg, strukturerad och kontrollerad värld. Detta kan göra individen med högt behov av ordning, rutin och förutsägbarhet mer mottaglig för extremistiska budskap.

BARNSKYDD & BARNSÄKERHET

Fyra sätt för att stärka individens motståndskraft:

- 1. Stärka sociala nätverk:** Det är viktigt att ge stöd för att hantera livets sociala krav och utmaningar. Att möjliggöra att individen kan utvecklas socialt, akademiskt och yrkesmässigt kan bli en motståndskraft genom att minska push-faktorerna mot extremistiska grupper. Vägledning till sociala miljöer där de kan blomstra och hantera kraven kan vara hjälpsamt. Om online-miljön är en del av individens liv kan medvetenhet om online-säkerhet hjälpa. Genom att förstå riskerna och lära sig hur man skyddar sig själv, kan individen navigera säkrare i den digitala världen.
- 2. Vårda sunda intressen:** Befintliga hälsosamma intressen som erbjuder liknande psykologiska belöningar som de extremistiska intressena bör främjas. Om individen visar starkt intresse för extremistiska ideologier kan man exempelvis uppmuntra till intresse för historia, som att studera andra världskriget, vilket kan ge både kunskap och perspektiv utan att glorifiera våld eller ideologi. Fokuset bör ligga på att hantera de omedelbara belöningarna av dessa intressen snarare än på långsiktiga politiska mål.
- 3. Erbjud trygga och positiva sensoriska alternativ:** Stärka förmågan att hantera sinnesintryck på ett sätt som främjar balans, trygghet och självkontroll, dvs visuellt stimulerande men harmlöst material som ger belöning utan fara. För att göra det kan man kartlägga sensoriska behov och preferenser både digitalt och fysiskt, och identifiera och uppmuntra aktiviteter som kan skapa sensorisk stabilitet och inre trygghet, vilket i sin tur kan minska behovet av att söka efter starka eller extrema upplevelser.
- 4. Återupprätta rutiner, trygghet och känslan av rättvisa:** Individen bör uppmuntras att söka logiska och trovärdiga förklaringar till världens komplexitet, så att behovet av ordning och förståelse möts på sunda sätt. Det är extra betydelsefullt att erbjuda stöd i tider av förändring – som vid skolövergångar, flytt, eller förändrade relationer – samt i situationer där individen upplever orättvisa, till exempel genom mobbning eller bristande möjligheter i livet.

Stor vikt måste läggas vid att stärka logisk förståelse och kritiskt tänkande kring hur extremistiska rörelser utnyttjar människor och vilka faror som finns med att interagera med extremister, både online och offline.

Hur får du reda på mer?

Vi rekommenderar att du tar del av material från Attention, Attention Ung och andra stödresurser.

Här finns länkar för vidare läsning:

- Här kan du läsa om adhd, autismspektrumtillstånd, Tourettes syndrom hos barn och andra NPF.
[Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar - 1177](#)
- Webbaserat och kostnadsfritt material för kompetensutveckling inom NPF
[Studiepaket NPF - Specialpedagogiska skolmyndigheten](#)
- Stöd för unga, samt material riktat till både ungdomar och vuxna:
<https://attention.se/2022/08/24/ung-dialog/>

Rapporter & material från Attention:

- "Att leva med NPF – berättelser från unga och deras anhöriga"
<https://attention.se/leva-med-npf/livsberattelser/>
- AttentionPlay - Youtube kanal
[AttentionPlay - YouTube](#)
- Med NPF i skolan
[Med NPF i skolan - Riksförbundet Attention](#)

Webbutbildningar & material för stödpersoner:

- "Få det att funka i skolan"
Fokus på barn med NPF och deras skolgång, med konkreta tips för föräldrar och stödpersoner: https://attention.se/wp-content/uploads/2021/02/skrift_fa_sko-lan_att_funka.pdf

4: ÖVA PÅ BEMÖTANDET: SAMTALSTRÄNINGSVRKTYG

Vad är det?

I Rädda Barnens digitala samtalsträningsverktyg kan man öva på att genomföra samtal med ett barn som uttryckt extrema idéer. I samtalsträningen får den som övar välja på olika alternativ kring hur man kan samtala med barnet. Vissa alternativ är bra och andra alternativ är mindre bra. Om man väljer ett mindre bra alternativ ges tips från en coach kring hur man kan tänka för att samtalet ska bli så bra som möjligt. Allt genomförs digitalt på dator eller mobil och det behövs inte laddas ner något för att genomföra samtalsträningen.

Det finns två olika övningar i samtalsträningen, en som är särskilt utformat för skolpersonal och en som vänder sig till vårdnadshavare. I samtalsträningen får man konkreta tips kring hur en kan samtala och bemöta utan att gå i konflikt. Målet är att samtalet ska vara relationsskapande genom ett lågaffektivt bemötande.

Hur är det relevant?

När barn och unga uttrycker sympati för en våldsbejakande rörelse eller dess idéer är det vanligt att vuxna agerar känslostarkt på det barnet eller ungdomen uttrycker. Det kan handla om många olika känslor som rädsla, ilska eller kanske en känsla av otillräcklighet – att inte veta tillräckligt om radikaliseringsmiljöer eller den miljö det rör sig om. Ibland leder också genomförda samtal inte till det resultat man hoppats på, och barnet sluter sig ännu mer.

Därför anser vi att det är viktigt för dig som stödperson att få ökad kunskap och förståelse för hur du kan samtala med barn som uttrycker sympati för våldsbejakande extremism.

Hur får du reda på mer?

För mer information och praktisk träning, besök Rädda Barnens digitala samtalssträningsverktyg: samtalstraning.raddabarnen.se

SAMMANFATTNING OCH VÄGEN FRAMÅT

Att vara stödperson till barn och unga som uttrycker hat, våldsfascination eller sympati för våldsbejakande rörelser är ett komplext och ansvarstungt uppdrag.

Dessa barn befinner sig ofta i en utsatt och sårbar position. De behöver trygga vuxna som ser dem, förstår dem och kan erbjuda stöd utifrån deras rättigheter, behov och säkerhet. Din roll som stödperson är därför avgörande.

Denna handbok har samlat kunskap, erfarenheter och rekommendationer för att stärka din förmåga att möta dessa barn och unga med empati, professionalism och barnrättsperspektiv. Vi har belyst vikten av självreflektion, handledning och utbildning – oavsett om du har egna erfarenheter av radikalisering – för att säkerställa ett hållbart och ansvarsfullt stödarbete.

Du har fått verktyg för att:

- **förstå din roll och ditt ansvar som stödperson,**
- **arbeta med barnsäkerhet och barnskydd i fokus,**
- **reflektera över dina egna erfarenheter och känslor,**
- **undvika ensamarbete och söka handledning,**
- **skapa meningsfulla och trygga relationer med barn och unga.**

Du som stödperson gör skillnad. Genom att möta barn och unga med respekt, lyhördhet och kunskap kan du bidra till att skapa nya vägar bort från hat och extremism – och mot trygghet, utveckling och inkludering.

REFERENSER

Agera Värmland. (2023). Årsrapport 2023 [PDF].

https://www.ageravarmland.se/arsrapport_Hot-mot-demokratin-2023.pdf

Al-Attar, Z. (2019). Extremism, radicalisation & mental health: Handbook for practitioners. RAN Handbook. [Ran Extremism, radicalisation & mental health: Handbook for Practitioners](#)

Al-Attar, Z. (2021). Autism spectrum disorders and terrorism: how different features of autism can contextualise vulnerability and resilience. In Violent extremism (pp. 121-144). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003251545-6/autism-spectrum-disorders-terrorism-different-features-autism-contextualise-vulnerability-resilience-zainab-al-attar>

Al-Attar, Z. (2024, Maj 23-24). Neurodivergence and violent extremism [Conference presentation]. Center mot våldsbejakande extremism konferens, Stockholm, Sweden

Center mot våldsbejakande extremism (CVE). (2024). Att stärka det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Stockholm: Center mot våldsbejakande extremism. Hämtad 30 oktober 2025, från https://www.researchgate.net/publication/318463519_How_extremist_experiences_become_valuable_knowledge_in_EXIT_programmes

Christensen, T. W. (2015). How extremist experiences become valuable knowledge in EXIT programmes. Journal for Deradicalization, (3), 92–134. Hämtad 30 oktober 2025, från https://www.researchgate.net/publication/318463519_How_extremist_experiences_become_valuable_knowledge_in_EXIT_programmes

Finell, H. (2021). Meme-kultur och radikalnationalistisk ideologi. Agera Värmland – Ett Värmland för alla. <https://samverkan.extremkoll.se/artikel/meme-kultur-och-radikalnationalistisk-ideologi>

Institutet för Framtidsstudier. (2016). Forskningsrapport 2016/1. Stockholm: Institutet för Framtidsstudier. Hämtad 30 oktober 2025, från <https://www.iffs.se/publikationer/iffs-rapporter/att-lamna-valdsbejakande-extremism/>

Järvå, H. (2021). Radikalisering: Vägen in i och ut ur extremism och fundamentalism.

Lag (2023:196) Om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. [Lag \(2023:196\) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete | Sveriges riksdag](#)

Prepare project (EU-funded project, 2023a): Engaging with children from families with links to violent extremism v4 PREPARE Train-the-Trainer Handbook. Hämtad 30 oktober, från https://prepare-project.eu/wp-content/uploads/2023/06/Training_pdf.pdf

Prepare project (EU-funded project, 2023b): Handbook Important questions and topics to look at when dealing with children from families affiliated with violent extremism. Hämtad 17 juni 2025, från [Clickable-PDF-guiding-questions-three-group-division-1.pdf](#)

Radicalisation Awareness Network (RAN) (2019). Children growing up in extremist families (Ex Post Paper). European Commission, Directorate General for Migration and Home Affairs. Hämtad 17 juni 2025, från [ran_yfc_children_growing_upin_extremist_families_24-25_04_2019_en.pdf](#)

Radicalisation Awareness Network (RAN) (2021). Digital Grooming Tactics on Video Gaming & Video Gaming Adjacent Platforms: Threats and Opportunities, Conclusion paper. Hämtad 30 oktober 2025, från https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2021-05/ran_c-n_conclusion_paper_grooming_through_gaming_15-16032021_en.pdf

Radicalisation Awareness Network (RAN) (2024). Supporting children growing up in an extremist family context (RAN FC&S Working Group meeting, 21–22 March 2024). Hämtad 17 juni 2025, från [1023b140-920d-40fc-a81a-3b94171c4c20_en](#)

Rädda Barnen. (2021). #nätsmart: En vägledning för vuxna i att prata med barn om kroppen, gränser och sexuella övergrepp på nätet. Hämtad 30 oktober 2025, från <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/nya-natsmart-vagledning-vuxna>

Socialstyrelsen (SIG). (2022). Sociala insatsgrupper. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-6-8048.pdf>

Sikkens, E., Sieckelinck, S., van San, M., & de Winter, M. (2017). Parental reaction towards radicalization in young people. Child and Family Social Work, 22, 1044–1053. <https://doi.org/10.1111/cfs.12315>

Sikkens, E., van San, M., Sieckelinck, S., & de Winter, M. (2018). Parents' perspectives on radicalization: A qualitative study. Journal of Child and Family Studies, 27, 1687–1698. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1077-2>

Socialstyrelsen (SIP). (n.d.). Samordnad individuell plan (SIP) för barn. <https://www.uppdragpsyiskhalsa.se/sip/sip-for-barn/>

Socialstyrelsen. (2021). Den nya socialtjänstlagen: Ny sekretessbrytande bestämmelse. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/meddelandeblad/2021-6-7504-faktablad-sekretess.pdf>

Socialstyrelsen (SSPF). (2022). Skola, Socialtjänst, Polis, Fritid (SSPF). <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-6-8047.pdf>

Sverok. (2024). Extremister i gamingvärlden [PDF]. <https://www.sverok.se/extremister-i-gamingvarlden-digital-1.pdf>

Växa upp utan hat. (2022). Växa upp utan hat [PDF]. https://www.vaxaupputanhad.se/Vaxa-upp-utan-hat_OK_A5_221102.indd

ORDLISTA

A

- **ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder)** – En neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som påverkar uppmärksamhet, impulskontroll och aktivitetsnivå.
- **Agera Värmland** – En ideell organisation som arbetar för demokrati, mänskliga rättigheter och mot våldsbejakande extremism. Agera Värmland erbjuder juridisk rådgivning vid diskriminering, stöd till personer som vill lämna extremistiska miljöer och utbildningar för yrkesverksamma.
- **Autism (Autism Spectrum Disorder, ASD)** – Ett neuropsykiatriskt tillstånd som kan påverka kommunikation, social interaktion och beteendemönster.
- **Avhoppare** – en person som har lämnat en extremistisk grupp eller ideologi och valt att avbryta sitt engagemang i radikaliserade miljöer.

B

- **Barnrättsperspektiv** – Ett sätt att se och bemöta barn som utgår från deras rättigheter enligt FN:s barnkonvention.

C

- **Center mot våldsbejakande extremism (CVE)** – En svensk nationell resurs under Brottsförebyggande rådet (Brå) som arbetar med att förebygga och motverka våldsbejakande extremism. CVE stödjer myndigheter, kommuner och civilsamhälle genom kunskap, vägledning och samordning av insatser.

E

- **Extremism** – En ideologi eller övertygelse som avviker kraftigt från samhällets normer och ofta är oförenlig med demokratiska värderingar.

M

- **Motiverande samtal (MI, Motivational Interviewing)** – En samtalsmetod som syftar till att stärka en persons inre motivation till förändring.

N

- **Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF)** – En samling diagnoser som påverkar hjärnans sätt att bearbeta information och reglera beteenden. NPF räknas bland annat ADHD, autism, Tourettes syndrom och inlärningssvårigheter. NPF kan påverka koncentration, impulskontroll, socialt samspel och stresshantering.

P

- **Push- och pullfaktorer** – Begrepp inom radikaliseringsforskning som beskriver vad som ”trycker bort” en individ från sitt sammanhang (push) och vad som ”drar in” personen i en extremistisk miljö (pull).

R

- **Radikalisering** – En process där en individ gradvis anammar extrema idéer och eventuellt blir villig att använda våld för att främja dessa.
- **Riskbedömning** – En systematisk analys för att identifiera, bedöma och hantera potentiella risker i en viss situation. Syftet är att minska skador, hot eller negativa konsekvenser genom förebyggande åtgärder.
- **Risikfaktor** – En omständighet eller ett förhållande som ökar risken för att en individ dras till extremistiska idéer eller grupper.

S

- **SIG (Sociala insatsgrupper)** – En samverkansmodell mellan socialtjänst, polis och skola. SIG är en operativ samverkan runt individer och främjar insatser och samordnat stöd från viktiga aktörer såsom skola, socialtjänst, polis, psykiatri, fritid, hemmet och eventuellt habilitering, Kriminalvården, med flera.
- **SIP (Samordnad individuell plan)** – En samverkansmodell som samordnar stöd mellan socialtjänst, skola och hälso- och sjukvård, för att möta individens behov. Samverkansmodellen tillåter anpassad insatsplan med fokus på utbildning, sociala insatser och familjestöd.
- **Skyddsfaktorer** – En omständighet eller ett förhållande som minskar risken för radikaliserings, till exempel positiva relationer med vuxna, känsla av sammanhang och god psykisk hälsa.
- **SSPF (Skola, Socialtjänst, Polis, Fritid)** – En samverkansmodell för att tidigt identifiering av riskbeteenden, såsom isolering, extremistiska åsikter eller förändrat beteende, och stödja barn och unga i riskzon för kriminalitet eller andra sociala problem.
- **Stödperson** – En vuxen som i sin yrkesroll har ett särskilt uppdrag att stödja barn och unga, till exempel kontaktpersoner från socialtjänsten, avhopparverksamhet, skolpersonal (tex. elevhälsa, mentor, elevassistent), personer från civilsamhällesorganisationer eller rådgivare från myndigheter.

T

- **Traumamedveten omsorg (TMO)** – Ett förhållningssätt som hjälper vuxna att möta barn som upplevt trauma genom att skapa trygghet, relation och copingstrategier.

V

- **Våldsbejakande extremism (VBE)** – beskriva grupper, rörelser, individer eller ideologier som är villiga till eller uppmuntrar till våld för att skapa politisk förändring i samhället.

BARNSKYDD & BARNSÄKERHET – GRUNDLÄGGANDE RIKTLINJER

- **Ensamarbete i relation till dig själv:**

Se till att du själv har ett stödnätverk för att kunna stå stadigt i ditt stödarbete. Att själv få stöd av andra i ditt uppdrag för att skapa en mer transparent arbetsmiljö där både barnet eller ungdomen och stödpersonen känner sig trygga. Var öppen för att ta emot feedback och sök regelbunden handledning för att stärka ditt arbete och välmående. Genom att göra det säkerställer du att ditt arbete präglas av god praxis och att du bidrar till en trygg och säker miljö för de barn och unga du stödjer.

- **Ensamarbete i relation till barnet eller ungdomen:**

Enligt Rädda Barnens riktlinjer *Tryggare Tillsammans* är det ett krav att våra anställda eller aktiva medlemmar aldrig arbetar ensamma med barn (0-17 år). Undantagna är våra psykologer, socionomer och samtalsstödjare. Det ser olika ut på olika arbetsplatser och i olika yrken. Ha i åtanke barnets integritet (både kroppsliga och emotionella) i relation till hur er relation byggs, hur och var ni möts, och att det hela tiden är tydligt för barnet vad som sker och varför.

Vi rekommenderar att i början av er kontakt, förse barnet med namn och kontaktuppgifter till en person som barnet kan vända sig till om det skulle känna sig otryggt i kontakten med dig som stödperson. Det kan vara en rektor eller kurator på skolan, en chef på din enhet inom socialtjänsten eller en HR-person inom din organisation.

- **Tänk på kontinuitet och tydlighet i stödet:**

Har du alla förutsättningar att erbjuda det stöd barnet eller ungdomen behöver? Har du kommunicerat tydligt till barnet eller ungdomen vad hen kan förvänta sig av dig?

- **Vara länken mellan barnet och andra aktörer:**

Arbeta tillsammans med andra yrkesverksamma och barnets nätverk, såsom skola, hem och fritid, för att skapa ett samordnat och effektivt stöd. Vår erfarenhet visar att barn ofta bemöts som vuxna, inte involveras i samtal eller processer på ett sätt som motsvarar deras behov. Att vuxna talar över huvudet på dem i stället för med dem och att det saknas en sammanhållande person som knyter ihop alla trådar kring barnet. En sådan person behövs för att stödja barnet i att få sin röst hörd och samtidigt ha en helhetssyn på barnets situation

- **Reflektera över din roll utifrån ett maktperspektiv:**

Som vuxen har du ett naturligt övertag i alla situationer med barnet. Det kan vara svårt för barnet att uttrycka sin vilja eller att våga säga nej till förslag som kommer upp. Säkerställ att din kommunikation med barnet lämnar utrymme och tydlighet för barnet att göra sin röst hörd och att ändra sig om något inte känns bra.

- **Se barnet som en expert på sin situation men balansera kraven:**

Ingen vet bättre än barnet självt hur det känns och vad det vill. Därför är det viktigt att se barnet som en samtalspartner i vad som bör ske härnäst. Samtidigt behöver du balansera detta med barnets behov av stöd från vuxenvärlden, så att det inte lämnas ensam att hitta alla svar och lösningar.

- **Genomför riskbedömningar för att stå stadigt i ditt stödarbete:**

För att stärka ditt stödarbete och säkerställa både barnets och din egen säkerhet är det viktigt att kontinuerligt genomföra **riskbedömningar**. Följ din arbetsgivares arbetssätt och rutiner för detta! Riskbedömningar görs för att identifiera, minimera, åtgärda och vid behov undvika situationer som kan utsätta barnet eller ungdomen för risker såsom skada, diskriminering, kränkningar, våld, sexuella övergrepp, utnyttjande eller andra överträdelser av barnets rättigheter. Genom att samarbeta med andra vid riskbedömningar, exempelvis polis, socialtjänst eller skola, kan potentiella faror enklare identifieras och förebyggande arbete underlättas.

Rädda Barnens Mentorskapshandbok är en del av *Navigera hat* – En verktygslåda till kommuner för att bemöta, agera och stötta barns rätt att växa upp utan hat.

I *Navigera hat* finns verktyg som stärker barn och ungas demokratiska rättigheter, förbättrar bemötande och samtal med barn och unga som uttrycker extrema åsikter och skapar förutsättningar för att skydda barn från konsekvenserna av radikalisering.

Projektet *Navigera Hat* är finansierat av Allmänna Arvsfonden.

